

Stenografični zapisnik

desete seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 24. aprila 1900.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton pl. Detela in deželnega glavarja namestnik baron Leopold Liechtenberg. — Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik ekscelexca baron Viktor Hein, c. kr. deželne vlade svetnik Jožef Merk in c. kr. deželne vlade tajnik Viljem Haas. — Vsi članovi razun: knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič. — Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika 9. deželnozborske seje dne 21. aprila 1900.
2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
3. Priloga 55. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži glavna bilanca ljubljanskega mestnega loterijskega posojila z dotičnimi računskimi sklepi za l. 1898. in proračun posojilnega in amortizacijskega zaklada za l. 1900.
4. Priloga 56. Poročilo deželnega odbora o spremenitvi sklada gledé mostú čez Soro pri Suhi.
5. Priloga 57. Poročilo deželnega odbora o dovolitvi 182% prilade za cerkvene namene v vaseh v faro Velike Poljane spadajočih delov selske občine istega imena.
6. Ustno poročilo finančnega odseka o deželnega odbora poročilu v zadevi deželne bolnišnice (k prilogi 37.).
7. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o
  - § 3., A. Deželna kultura (marg. št. 8. in pa od marg. št. 83. dalje).
8. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu, in sicer:
  - o uvodu,
  - o § 1. Zakonski načrti,
  - o § 2. Davki,
  - o § 8., A. Ljudske, srednje in visoke šole.
9. Ustna poročila združenih odsekov finančnega in upravnega:
  - a) o proračunu za leto 1900. kranjske kmetijske šole na Grmu (k prilogi 27.);
  - b) o prošnji c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani za zvišanje letnega prispevka in za podporo v svrhu osnovanja živinorejskih zadrug.

Stenographischer Bericht

der zehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 24. April 1900.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto von Detela und Landeshauptmann-Stellvertreter Leopold Freiherr von Liechtenberg. — Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Excellenz Victor Freiherr v. Hein, k. k. Landesregierungsrath Josef Merk und k. k. Landesregierungssecretär Wilhelm Haas. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič. — Schriftführer: Landschaftssecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der 9. Landtagsitzung vom 21. April 1900.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 55. Bericht des Landesauschusses, womit die Hauptbilanz des Laibacher städtischen Lotterie-Anlehens nebst den einschlägigen Rechnungsabzschlüssen für das Jahr 1898 und der Voranschlag des Anlehens- und Amortisationsfondes für das Jahr 1900 vorgelegt wird.
4. Beilage 56. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Änderung der Concurrenz rüdsichtlich der Brücke über die Paier bei Zauchen.
5. Beilage 57. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung einer 182% Umlage für Kirchengzwecke in den zur Pfarre Großpölland gehörigen Theilen der gleichnamigen Gemeinde.
6. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses über den Bericht des Landesauschusses, betreffend das Landeshospital (zur Beilage 37.).
7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsauschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar über
  - § 3, A. Landeskultur (Marg. Nr. 8 und von Marg. Nr. 83 weiter).
8. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-auschusses über den Rechenschaftsbericht, und zwar:
  - über die Einleitung,
  - > § 1 Gesetzentwürfe,
  - > § 2 Steuern,
  - > § 8, A. Volks-, Mittel- und Hochschulen.
9. Mündlicher Bericht des vereinigten Finanz- und Verwaltungsauschusses:
  - a) über den Voranschlag der krainischen landwirtschaftlichen Schule in Stauden für das Jahr 1900 (zur Beilage 27);
  - b) über die Petition der k. k. Landwirtschaftsgesellschaft in Laibach um Erhöhung der Jahressubvention und um Subvention behufs Errichtung von Viehzuchtgenossenschaften.

- 10. Ustno poročilo finančnega odseka :
  - a) o prošnji ubožnega višjega ravnateljstva v Gradci za dovolitev podpore;
  - b) o prošnji Polone Bervarjeve, okrožnega zdravnika vdove v Novem mestu, za zvišanje miloščine.
- 11. Ustno poročilo finančnega odseka o načrtu zakona o uvedbi doneska od zapuščin za bolnišnične namene dežele Kranjske (k prilogi 33.).
- 12. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu deželnega zaklada in razkazu skupne imovine za leto 1898. (k prilogi 34.).
- 13. Ustno poročilo upravnega odseka o projektu in načrtu zakona glede preložitve okrajne ceste Radeče-Dvor na progji med Dvorom in Gomilo v Radeškem cestnem okraju (k prilogi 45.).
- 14. Ustno poročilo upravnega odseka glede dovolitve 5% naklade na najemščino od stanovališč v mestni občini Črnomelj (k prilogi 53.).
- 15. Ustna poročila upravnega odseka o prošnjah :
  - a) županstva v Orehovici za uvrstitev občinske ceste Orehovica-Cerovlog-Vrhpolje med okrajne ceste;
  - b) občine Ustja, da bi deželni hidrotehnik izdelal načrte za več vodnjakov;
  - c) gospodarskega odbora v Nadanjenselu za podporo za napravo vodovoda;
  - d) odbora splošnega društva avstrijskih farmacevtov, podružnica Ljubljana, za podelitev volilne pravice;
  - e) slovenskega katoliškega delavskega društva v Ljubljani za razširjenje volilne pravice za deželni zbor.

- 10 Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über :
  - a) die Petition der Armen-Oberdirection in Graz um Subvention;
  - b) die Petition der Apollonia Berbar, Districtsarztenswitwe in Rudolfswert um Erhöhung der Gnadenpension.
- 11. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Gesekentwurf, betreffend die Einführung eines Beitrages von Verlassenschaften für Spitalszwecke (zur Beilage 33).
- 12. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss des Landesfondes und die Nachweisung des gesammten Vermögens für das Jahr 1898 (zur Beilage 34).
- 13. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über das Project, betreffend die Umlegung der Ratschach-Johannisthaler Bezirksstraße in der Strecke zwischen Johannisthal und Gomila im Straßenbezirke Ratschach sammt dem einschlägigen Gesekentwurfe (zur Beilage 45).
- 14. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Bewilligung einer 5% Auflage von den Mietzinsenträgnissen in der Stadtgemeinde Tschernembl (zur Beilage 53).
- 15. Mündliche Berichte des Verwaltungsausschusses über Petitionen:
  - a) des Gemeindeamtes in Rusdorf um Einreihung des Gemeindegeweges Rusdorf-Cerovlog-Oberfeld unter die Bezirksstraßen;
  - b) der Gemeinde Ustja um Verfassung der Pläne für mehrere Brunnen durch den landschaftlichen Hydrotechniker;
  - c) des Vermögensverwaltungsausschusses in Nadanjeselo um Subvention für die Errichtung der Wasserleitung;
  - d) des Ausschusses des allgemeinen Vereines der österreichischen Pharmaceuten, Filiale Laibach, um Verleihung des Wahlrechtes;
  - e) des slovenischen katholischen Arbeitervereines in Laibach um Erweiterung des Wahlrechtes für Landtagswahlen.

Začetek seje ob 10. uri 10 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 10 Minuten Vormittag.

Začetek seje ob 10. uri 10 minut dopoldne.

1. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji ubožnega višjega ravnateljstva v Gradci za dovolitev podpore; o prošnji Polone Bervarjeve, okrožnega zdravnika vdove v Novem mestu, za zvišanje miloščine.

2. Ustno poročilo finančnega odseka o načrtu zakona o uvedbi doneska od zapuščin za bolnišnične namene dežele Kranjske (k prilogi 33.).

3. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu deželnega zaklada in razkazu skupne imovine za leto 1898. (k prilogi 34.).

4. Ustno poročilo upravnega odseka o projektu in načrtu zakona glede preložitve okrajne ceste Radeče-Dvor na progji med Dvorom in Gomilo v Radeškem cestnem okraju (k prilogi 45.).

5. Ustno poročilo upravnega odseka glede dovolitve 5% naklade na najemščino od stanovališč v mestni občini Črnomelj (k prilogi 53.).

6. Ustna poročila upravnega odseka o prošnjah : a) županstva v Orehovici za uvrstitev občinske ceste Orehovica-Cerovlog-Vrhpolje med okrajne ceste; b) občine Ustja, da bi deželni hidrotehnik izdelal načrte za več vodnjakov; c) gospodarskega odbora v Nadanjenselu za podporo za napravo vodovoda; d) odbora splošnega društva avstrijskih farmacevtov, podružnica Ljubljana, za podelitev volilne pravice; e) slovenskega katoliškega delavskega društva v Ljubljani za razširjenje volilne pravice za deželni zbor.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 10 Minuten Vormittag.

1. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji ubožnega višjega ravnateljstva v Gradci za dovolitev podpore; o prošnji Polone Bervarjeve, okrožnega zdravnika vdove v Novem mestu, za zvišanje miloščine.

2. Ustno poročilo finančnega odseka o načrtu zakona o uvedbi doneska od zapuščin za bolnišnične namene dežele Kranjske (k prilogi 33.).

3. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu deželnega zaklada in razkazu skupne imovine za leto 1898. (k prilogi 34.).

4. Ustno poročilo upravnega odseka o projektu in načrtu zakona glede preložitve okrajne ceste Radeče-Dvor na progji med Dvorom in Gomilo v Radeškem cestnem okraju (k prilogi 45.).

5. Ustno poročilo upravnega odseka glede dovolitve 5% naklade na najemščino od stanovališč v mestni občini Črnomelj (k prilogi 53.).

6. Ustna poročila upravnega odseka o prošnjah : a) županstva v Orehovici za uvrstitev občinske ceste Orehovica-Cerovlog-Oberfeld med okrajne ceste; b) der Gemeinde Ustja um Verfassung der Pläne für mehrere Brunnen durch den landschaftlichen Hydrotechniker; c) des Vermögensverwaltungsausschusses in Nadanjeselo um Subvention für die Errichtung der Wasserleitung; d) des Ausschusses des allgemeinen Vereines der österreichischen Pharmaceuten, Filiale Laibach, um Verleihung des Wahlrechtes; e) des slovenischen katholischen Arbeitervereines in Laibach um Erweiterung des Wahlrechtes für Landtagswahlen.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika 9. deželnozborske seje dne 21. aprila 1900.**1. Lesung des Protokolls der 9. Landtags-Sitzung vom 21. April 1900.****Tajnik Pfeifer:**

(Bere zapisnik 9. seje v slovenskem jeziku. — Lies das Protokoll der 9. Sitzung in slovenischer Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov poslancev kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

Ekscelenca gospod c. kr. deželni predsednik ima besedo.

Ekscelenca c. kr. deželni predsednik baron Hein:

Visoka zbornica! V zadnji seji dne 21. t. m. je visoka zbornica sklenila, zakonski načrt o oskrbi za prazgodovinske in starinske najdbe v vojvodini Kranjski zopet vrniti deželnemu odboru, da v prihodnjem zasedanju zopet poroča visoki zbornici. Takrat meni ni bilo mogoče razjasniti stališče, katero zavzema centralna vlada. Dne 22. t. m. pa mi je došel odlok visokega ministerstva za uk in bogočastje, iz katerega je razvidno, da ima centralna vlada intencijo, to zadevo uravnati za celo državo potom državnega zakonodajstva. Dotične poizvedbe in obravnave med različnimi ministerstvi so v tiru, in upati je, da bo še v teku tega leta ali v prihodnjem letu ministerstvo načrt zakona predložilo državnemu zboru.

Prosim visoko zbornico, to razjasnilo na znanje vzeti.

2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.**2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.****Deželni glavar:**

Naznanjam, da je bila potom c. kr. deželnega predsedstva izročena vladna predloga z načrtom zakona o ustanovitvi okrajnih gospodarskih zadrug in deželnega kulturnega sveta v vojvodini Kranjski.

Odredil sem, da se ta načrt zakona odda v tisek, in se bo isti v prihodnji seji že gospodom poslancem razdelil.

Izročene so bile sledeče peticije:

Zaveza gasilnih društev kranjske dežele prosi podpore za udeležitev mejnarodnega kongresa v Parizu. (Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Žagar Karol, deželni blagajnik, prosi za stalno vpokojenje.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod deželni poslanec dr. Tavčar izroča prošnjo Dramatičnega društva v Ljubljani za posojilo 12.000 K.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Povše izroča prošnjo dobrodelnega društva tiskarjev na Kranjskem za podporo.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Ažman izroča prošnjo okrajnocestnega odbora na Bledu za podporo 1000 K za preložitve okrajne ceste v Zgornjih Gorjah.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

3. Priloga 55. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži glavna bilanca ljubljanskega mestnega loterijskega posojila z dotičnimi računskimi sklepi za leto 1898. in proračun posojilnega in amortizacijskega zaklada za leto 1900.

3. Beilage 55. Bericht des Landesauschusses, womit die Hauptbilanz des Laibacher städtischen Lotterien-Anlehens nebst den einschlägigen Rechnungsabschlüssen für das Jahr 1898 und der Vorschlag des Anlehens- und Amortisationsfonds für das Jahr 1900 vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

4. Priloga 56. Poročilo deželnega odbora o spremenitvi sklada glede mostu čez Soro pri Suhi.

4. Beilage 56. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Änderung der Concurrenz rücksichtlich der Brücke über die Zaier bei Zauchen.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

5. Priloga 57. Poročilo deželnega odbora o dovolitvi 182% priklade za cerkvene namene v vaseh v faro Velike Poljane spadajočih delov selske občine istega imena.

5. Beilage 57. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung einer 182 % Umlage für Kirchzwecke in den zur Pfarre Großpölland gehörigen Theilen der gleichnamigen Gemeinde.

(Izročī se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Na vrsto pride točka:

6. Ustno poročilo finančnega odseka o deželnega odbora poročilu v zadevi deželne bolnišnice (k prilogi 37.).

6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Bericht des Landesauschusses, betreffend das Landesospital (zur Beilage 37.).

Berichterstatter Luckmann:

In der Beilage 37 berichtet der Landesauschuss sehr ausführlich über die Ausführung der Beschlüsse, welche das hohe Haus in der Sitzung vom 16. Mai vorigen Jahres bezüglich der Krankenanstalten gefasst hat.

Zuerst wird berichtet über die Herstellung der Heiz- und Wasserleitungen, über die diesfällige Abrechnung mit der Firma W. Brückner & Co., welche alle vorhandenen Mängel, insoweit sie daran schuld war, auf ihre Kosten behoben und einige andere Schäden auf Kosten des Landes saniert hat. Es wird erwähnt, dass diese Wasser- sowie die Dampfleitungen zur Zufriedenheit functionieren und dass ein Ersparnis an Brennstoff erzielt wurde. Es ließen sich vielleicht noch Ersparnisse erreichen, wenn man beispielsweise für die Dampfkessel Wasser aus dem Laibachflusse beziehen kann, was keine hygienischen Bedenken hat, und auch den Auspuffdampf der elektrischen Maschinen für die Beheizung verwenden könnte. Das ist aber nicht sofort durchführbar und auch nicht von Wesenheit; das wird der Landesauschuss in Vormerkung halten und bei Gelegenheit darauf zurückkommen.

Was die Vermehrung des Dienstpersonales betrifft, so wurde ein Schlosser neu angestellt. Den beiden Heizern, welche sehr brav fungieren sollen, wurde eine Aufbesserung bewilligt und ferner eine Tantieme beim Kohlenverbrauche, um sie zur größeren Sparlichkeit bei der Verwendung des Brennstoffes anzueisern. Natürlich ist diese Tantiemenbestimmung, wie sie in der Beilage 37 vorliegt, eine provisorische, da erst Studien darüber vorliegen müssen, und erst systemisirt werden kann, wenn man einige Jahre Erfahrung hinter sich haben wird.

Was die ständige Aufsicht im Krankenhause betrifft, so hängt diese wesentlich zusammen mit einer Reorganisation des Bauamtes, welche der Landesauschuss vorhat und dem hohen Hause beantragen wird, und dann wird auch die Entscheidung darüber zu treffen sein, in welcher Weise die ständige Aufsicht durch das Bauamt auszuüben sein wird.

Das Übel, welches sich in verschiedenen Abicationen durch den Hauschwamm gezeigt hat, wurde auch saniert,

und es ist Hoffnung vorhanden, dass sich keine weiteren Spuren davon zeigen werden.

Es wird auch Bericht erstattet über eine Petition des Seelsorgcuraten Herrn Heidrich, welcher darauf hinweist, dass sein Amt wohl eines der schwierigsten und opfervollsten ist, dass aber seine Bezüge verhältnismäßig sehr gering sind. Namentlich weist er hin auf die Bezüge des Zwangsarbeitshauscuraten, welcher einen wesentlich leichteren Dienst hat. Der Landesauschuss stellt, nachdem er diese Gründe gewürdigt hat, den Antrag, dessen Bezüge entsprechend zu erhöhen, und das hohe Haus hat diesen Antrag gewissermaßen anticipiert, indem bei Berathung des Voranschlages bereits höhere Bezüge für den Seelsorgedienst eingestellt worden sind.

Ferner hat der Todtengräber von Sanct Christoph petitioniert, da sich die Spitalsleichen wesentlich vermehrt haben, dass er mit dem Pauschale das Auskommen nicht finden könne, und der Landesauschuss hat nun ebenfalls beantragt, ihm eine kleine Erhöhung von 30 fl. pro Jahr zu gewähren.

Es liegt auch der Antrag vor, eine eigene Spitalsapothekē zu errichten. Dagegen petitionieren die Apotheker, welche bisher mit einem Nachlasse von 25 % die Medicamente geliefert haben. Die Spitalsverwaltung, respective die Direction der Wohlthätigkeitsanstalten, tritt jedoch sehr warm für die Errichtung einer eigenen Apothekē ein. Wenn auch das Ersparnis, wie sie meint, noch so niedrig angenommen wird, kann man solches mit 1000 bis 2000 fl. im Jahre annehmen. Das wäre jedoch nicht die Hauptsache. Die Hauptsache ist, dass den Kranken gute und vollwichtige Medicamente geliefert werden und dass man diese sofort zur Hand hat; diese Vortheile wären vielleicht von ausschlaggebender Natur. Der Landesauschuss stellt diesfalls Anträge, bei welchen nur zu berücksichtigen sein wird, ob sich die Behauptung der Apotheker bestätigt, dass eine Anstaltsapothekē durch ältere, noch aus dem vorigen Jahrhundert stammende Verordnungen verpflichtet wäre, die Medicamente bei den Apothekern zu nehmen und dass sie dann, wenn eine eigene Anstaltsapothekē errichtet würde, den Nachlass von 25 % nicht machen würden, so dass also die Medicamente wesentlich vertheuert würden. In diesem Falle wäre es vielleicht das einfachste Auskunftsmittel, nach dem Beispiele von Salzburg und der dortigen Wohlthätigkeitsanstalten darum einzukommen, dass man eine bereits für Laibach bestimmte sechste Apothekē für die Landes-Wohlthätigkeitsanstalten errichtet. Denn die ganze Gegend um das Spital wird gegenwärtig verbaut; dort befinden sich das Siechenhaus, das Leoninum, dort ist es äußerst nothwendig, dass eine Apothekē errichtet wird; vielleicht wird es convenieren, eine sechste öffentliche Apothekē von Seite des Landes in der Krankenhausanstalt zu errichten. Der Landesauschuss wird jedenfalls die Sache erwägen und das Studium darüber fortsetzen.

Es wird ferner Bericht erstattet über die eigene Regie. Diesfalls stellt der Landesauschuss noch keine Anträge, da seine Studien noch nicht abgeschlossen sind. Er hat sich diesfalls an alle anderen Länder gewendet, aber die Auskünfte sind zum Theile ausständig, und wir müssen noch warten — die Sache ist auch nicht dringend — bis die Studien des Landesauschusses abgeschlossen sein werden.

Auf Seite 11 sehen die verehrten Herren die Zusammenstellung der bisher gemachten Auslagen für das neue Krankenhaus und auf Seite 10 die Bedeckung dafür. Die gesammten Ausgaben betragen 720.200 fl. 83 kr. Zu diesen hat das Land durch den Landesfond 475.000 fl. beigetragen, und 132.000 fl. wurden erzielt durch Verkauf von Realitäten, welche im Besitze der Landes-Wohlthätigkeitsanstalten waren. Die anderen Eingänge rühren her von der Stadtgemeinde Laibach und von der Sparcasse, so daß nur mehr ein unbedeckter Betrag von 4830 fl. 83 kr. übrig bleibt.

Der Finanzausschuß hat im großen und ganzen beschlossen, die Anträge, die in der Beilage 37 vom Landesauschusse empfohlen werden, zu den seinigen zu machen. Während der Berathungen sind demselben jedoch noch zwei Stücke zugewiesen worden, welche auf diesen Gegenstand Bezug haben. Das eine Stück ist eine Petition der Direction der Landes-Wohlthätigkeitsanstalten, welche vorstellt, daß sich der Krankenstand ganz enorm vermehrt hat, daß deshalb die Zahl der Secundärärzte nicht mehr ausreicht, und wird darauf hingewiesen, daß namentlich außerordentlich viele Operationen vorgenommen werden, und daß es Tage gegeben hat, an denen 14 Operationen ausgeführt wurden. Es wurde auf zwei Seiten operiert und die Primärärzte waren gezwungen, selbst Narkotisirungen vorzunehmen, um die Kranken schneller zu bedienen. Es ist auch oft vorgekommen, daß der Secundärarzt, welcher assistieren sollte, in der Infectionsabtheilung bei einer Diphtheritisinjection fungieren mußte, also am gleichen Tage unmöglich bei einer anderen Operation assistieren konnte.

Dem Finanzausschusse wurde nun der Antrag des Landesauschusses vorgelegt, einen Arzt als Volontär anzustellen und mit 600 Kronen zu dotieren.

Ich bin der Ansicht, daß vielleicht später ein Antrag folgen wird, welcher dem Ansuchen der Wohlthätigkeitsanstalten noch besser entsprechen wird, denn ich glaube, daß die Anstellung einiger junger Ärzte in unserem musterhaft geführten Krankenhause als Assistenten der vorzüglichen Ärzte, die wir haben, nur gut wirken kann auf solche junge Ärzte, die erst die Praxis beginnen und sich für den Dienst im Lande ausbilden wollen. Es hat auch gewisse Vortheile, solche Volontäre anzustellen, und ihnen bescheidene Adjuten zu geben, damit sie sich einige Jahre für den Sanitätsdienst im Lande einüben können.

Eine zweite Petition hat die Direction der Landes-Wohlthätigkeitsanstalten vorgelegt, betreffend den Oberverwalter Andreas Kremžar und den Controlor Franz Triller. Diese Herren weisen ebenfalls darauf hin, was auch vollkommen richtig ist, daß die Arbeiten der Krankenanstalt vom Jahre 1893 bis heute sich außerordentlich vermehrt haben, daß sie, was die Direction bestätigt, sich bei der Ubersiedlung und Neueinrichtung des Krankenhauses sehr verdient gemacht haben und daß ihnen keine Remuneration verlichen wurde. Sie haben auch ein außerordentliches Verdienst rücksichtlich der Einbringung der Krankenverpflegungsgelder, welche große Arbeit und Aufmerksamkeit erfordert, und sie haben auch schöne Erfolge erzielt, indem, wie ich bereits beim Rechnungsabschlusse des Krankenhauses die Ehre hatte vorzutragen, die eingebrachten Verpflegungsgelder 22.000 fl. mehr betragen haben, als seinerzeit präliminirt worden war.

Freilich trägt der Umstand viel bei, daß die Krankenanstalt sehr viel Vertrauen gewonnen hat und auch häufiger von zahlenden Kranken aufgesucht wird; aber jedenfalls ist es unleugbar, daß die beiden Herren außerordentlich in Anspruch genommen worden sind, und der Landesausschuß beantragt daher, beiden Herren eine außerordentliche Remuneration von je 400 K zu bewilligen.

Der Finanzausschuß stellt sohin folgende Anträge:

(bere — liest)

«Der hohe Landtag wolle beschließen:

1.) Die auf Grund des Landtagsbeschlusses vom 16. Mai 1899, Absatz I/1, durchgeführten Herstellungen und Adaptierungen, beziehungsweise die Verausgabung des entfallenden Betrages von 7720 K, werden genehmigt.

2.) Dem Maschinisten Karl Verbič wird vom Zeitpunkte seiner definitiven Anstellung an der Anspruch auf zwei Quinquennalzulagen je per 100 K zuerkannt.

3.) Die dem gegenwärtigen Spitalscuraten Karl Heidrich aus dem Krankenhausesfonde zu zahlende Jahresdotation wird vom Jahre 1900 an ad personam auf 840 K unter der Bedingung erhöht, daß hiedurch dessen Bezüge aus der Josefa Faller'schen Stiftung in keiner Weise geschmälert werden dürfen.

4.) Mit Beginn des Jahres 1902 ist der Bezug der Medicamente und Verbandstoffe in eigener Regie durchzuführen, bezw. es ist eine eigene Spitalsapothek für alle dem Lande unterstehenden Anstalten zu errichten, und wird der Landesausschuß beauftragt, die hiezu erforderlichen Schritte rechtzeitig durchzuführen und in der nächsten Session hierüber die entsprechenden Anträge zu stellen.

5.) Der Landesausschuß wird ermächtigt im Krankenhause einen Doctor als Volontär mit einem Adjutum von 600 K anzustellen.

6.) Dem Oberverwalter Andreas Kremžar und dem Controlor Franz Triller wird eine außerordentliche Remuneration von je 400 K bewilligt.

7.) Im übrigen wird der vorliegende Bericht genehmigend zur Kenntnis genommen.»

Ich bitte, in die Specialdebatte einzugehen.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, preidimo v nadrobno razpravo.

Posameznih predlogov ni treba menda še enkrat čitati, ker so se ravno prečitali, torej samo vprašam, ali želi kdo gospodov poslanecv besede k eni ali drugi točki predlogov finančnega odseka?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, menim, da se o predlogih lahko skupno glasuje, če je visoka zbornica s tem zadovoljna.

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Prosim gospode, ki pritrjujejo predlogom finančnega odseka, da izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlogi so sprejeti, in s tem je ta stvar rešena.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o:

§ 3., A: Deželna kultura (marg. št. 8 in pa od marg. št. 83 dalje).

7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar über:

§ 3, A: Landescultur (Marg. Nr. 8 und von Marg. Nr. 83 weiter).

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! V zadnji seji se je izpustila točka 8. tega paragrafa zaradi tega, ker so nekateri gospodje želeli, da bi se v današnji seji obravnavala. Točka 8. razpravlja o uravnavi Krke. S svojega stališča kot poročevalec nimam ničesar omeniti in prosim samo, da se ta točka na znanje vzame.

Deželni glavar:

Gospod poslanec pl. Lenkh ima besedo.

Abgeordneter v. Lenkh:

Ich kann nur lebhaft bedauern, daß der Beschluß des Landtages vom 28. Februar 1898 bis heute noch nicht vom Landesauschusse zur Durchführung gebracht werden konnte, und erlaube mir daher, neuerdings die Aufmerksamkeit des hohen Hauses auf diese für Unterfrain so außerordentlich wichtige Frage hinzulenken, und bin fest überzeugt, daß gerade in den letzten Tagen, in der letzten Woche, wo neuerlich das Hochwasser im Gebiete der Gurf argen Schaden angerichtet und manche Erntehoffnung zerstört hat, das Interesse für diese Frage bei den Herren in erneuter Weise zutage getreten ist.

Gerne gebe ich zu, daß der Bildung einer Wassergenossenschaft, wie die k. k. Bezirkshauptmannschaft in Gurfeld eine solche zu gründen rath, manche Hindernisse im Wege stehen mögen. Es ist vorläufig die Beschaffung eines Catasters nothwendig, in welchem jene Interessenten Aufnahme finden müssen, welche durch eine Entsumpfung eine Verbesserung ihrer Bodenverhältnisse zu erwarten haben. Das braucht Zeit und eine gewisse Mühe; aber ich gebe mich der Hoffnung hin, daß es dem Landesauschusse im nächsten Jahre gelingen wird, in dieser Richtung Einleitungen zu treffen, welche zu erfreulichen Resultaten führen werden, derselbe wird sich dadurch gewiß den Dank des Landes in hohem Maße verdienen, denn es sind sehr bedenkliche und bedauerliche Anzeichen in der letzten Zeit wahrzunehmen in den Gegenden, um welche es sich hier handelt, welche die Aufmerksamkeit des hohen Hauses in Anspruch nehmen dürften. Die Emigration nimmt in bedenklicher Weise zu, tüchtige Arbeitskräfte sind heute schon eine Seltenheit, und wenn es in

dieser Weise fortgeht, so werden wir in nicht ferner Zeit anstatt blühender nur verwüstete und verwahrloste Stätten sehen.

Auch die Regierung hat ein ganz eminentes Interesse an dieser Frage. Die Religionsfondsherrschaft Landstraf liegt mitten in diesem Gebiete. Wer die Verhältnisse aus eigener Anschauung kennt, weiß, daß der gesammte Gutscomplex dieses Objectes, welches ohnedies nur eine spärliche Verzinsung bietet, einer immer steigenden Versumpfung ausgesetzt ist und daß dort trostlose Zustände herrschen. Ich habe daher erwartet, daß der Staatsbeitrag, der sehr spärlich bemessen ist, gerade mit Rücksicht darauf eine Erhöhung erfahren werde, was wohl sehr wünschenswert wäre. Auch erinnere ich mich, — ich habe den Antrag von damals vor Augen — daß den Interessenten nur ein 25%iger Beitrag zugemuthet wurde, derselbe hat sich aber leider auf 30% gesteigert; man sollte bei dem damaligen Beschlusse verharren.

Ich kann mich nur nochmals bemühen, die Aufmerksamkeit des Landesauschusses auf diese Angelegenheit zu richten, und hoffe, daß wir im nächsten Jahre erfreulichere Thatsachen werden zur Kenntniß nehmen können. (Odobranje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Povše ima besedo.

Poslanec Povše:

Visoki zbor! Deželni odbor se je popolnoma zavedal dolžnosti, katero mu je naložil deželni zbor s tem, da mu je velem vse potrebno ukreniti, da se odpravi jez na Krki, ker je po izreku izvedencev baje največ kriv sedanjemu poplavljanju ondotnega polja, in stari stavbni veščaki trde, da se bo z odpravo jezu gotovo za tretjino zboljšalo stanje glede poplavljenja. Visoka zbornica je v 11. seji dne 17. februarja 1898. sklenila nalog, da naj deželni odbor najprvo stopi z vlado v dogovor zaradi državnega prispevka, ob enem pa da se ljudem naroči s 25% prispevati, ostalih 25% pa bi dežela prevzela. Deželni odbor se je najprvo obrnil do deželne vlade s prošnjo, da izposluje pri ministerstvu 50% prispevek v svrhu odpravljenja jezu, da bi bilo to pripravljeno delo za veliki projekt, katerega je inženir Butta izdelal. Ministerstvo je pa odgovorilo, da prevzame le 35% dotičnih troškov, in zato je deželni odbor sklenil deželni prispevek povišati na 30%, ne da bi bil počakal dovoljenja visoke zbornice, ker je poznal nje intencije in vedel, da bo ona gotovo to odobrila, da se stvar dogotovi in končno reši.

Ob enem se je obrnil do prizadetih občin z vprašanjem, ali one prevzamejo nanje odpadajočih 25%; in ker se je deželnemu odboru posrečilo, od lastnika te graščine, tega sveta in tega jezu dobiti celi jez za 10.000 gld., bi tedaj na adjacente odpadlo samo pokritje troškov 3500 gld. Deželni odbor se je obrnil tudi do župana mesta Kostanjevice, ker je on bil tisti, ki je povzročil, da so visokemu zboru došle prošnje vseh prizadetih občin, in isti je potem sporočil, da silno obžaluje, da se je sicer odzval pozivu deželnega odbora,

toda z jako nepovoljnim uspehom, ter pravi, vse moje prizadetje je bilo zaman, nisem mogel pregovoriti občin, da bi prevzele 35% prispevek, in je prosil, da naj deželni odbor sam skuša posredovati. Deželni odbor se je potem obrnil do okrajnega glavarstva, in jaz rad priznavam, da prav v tem okraju deluje glavar, ki je jako skrben v deželnokulturnih zadevah, in on se je z vso vnemo lotil tega, da bi pregovoril dotične občine, naj prevzamejo ta primeroma mali prispevek. Rezultat je bil sledeči: Občini Raka in Kostanjevica sta se izjavili, da prevzameta nanju odpadajoči del troškov. Kategorično in odločno so se pa izjavile, da nič ne prispevajo, občine Škocijan, Bela Cerkev, Cerklje in St. Jur in to so vendar močne občine, od katerih bi bil vendar človek kaj pričakoval. Občina Sv. Križ pri Kostanjevici je pa rekla, da prevzame prispevek, ako ne bo prekoračil 20 kr. od oral.

Torej, ko se ravna za toliko kulturno delo, ko bo vsak oral imel gotovo 100 gld. večje vrednosti, pravijo, da so pripravljene po 20 kr. prispevati za oral! Pri takem stanju je referent v deželnem odboru svojim kolegom sledeče poročal:

(bere — ličst)

«Iz poročila c. kr. okrajnega glavarstva je razvideti, da občine ne prevzamejo 35% prispevek za odkup Brodskega jezua grofa Ervina Auersperga.

Če že 3500 gld. ne prevzamejo, kaj bo, ko se bo ravnalo za celi projekt, ki bo najmanj znašal 400.000 K, ali pa, če se veliki projekt izvrši (Buttajev projekt), celo 2.000.000 K.

Okrajno glavarstvo in tudi župani pravijo, da bi se imeli pritegniti le interesentje. V to bi bilo treba, da se izdelata kataster vseh parcel, katere se morejo pritegniti v okrožje osuševalnega, oziroma uravnavnega dela Krke.

To pa ni malo delo, naš deželni stavbinski urad je preobložen, in dokler ne pride izmed interesentov resna volja, in dokaz, da resno hočejo prispevati k temu kulturnemu uravnavnemu delu, skoro ne kaže lotiti se izdelave katastra.»

Torej, ako bi deželni odbor prišel do prepričanja, da bodo ljudje res imeli dobro voljo, bi se on tudi odločil eventualno najeti kakega privatnega tehnika, da bo izdelal kataster od zemljišč, katera bi bilo pritegniti, toda izjave občin mu dajejo tako malo poguma, da se skoraj ne more lotiti tega dela, ki bi bilo gotovo več ali manj uspešno.

Častiti gospod predgovornik, ki ima svoje veleposestvo v bližini te vode, trdi sicer, da je morda zadnja bridka skušnjava, ki so jo doživeli ti posestniki, jih spametovala, toda kolikokrat sem videl, da je celo mesto plavalo v vodi in da so se s čolni po mestu vozili, in torej bi moralo biti to prav srečni slučaj, da bi se spametovali, ko se skoro tisoč posestnikov brani prispevati 3500 gld. Jaz bi še tako daleč šel, da pravim, da bi občine brez katastra ta minimalni prispevek že tudi iz higijeničnih vzrokov smele prevzeti, kajti v svoji prošnji na deželni zbor obrnili so pozornost tudi na žalostne higijenične razmere, ko navajajo med škodami tudi, da pogostoma, ko voda odteka, trpijo na tifoznih boleznih,

in jaz mislim, da bi vsaka občina že smela prevzeti par 100 gld., da bi se pokrili ti troški za napravo, od katere je upati, da bi se potem tudi razširjeni projekt mogel razpravljati v veliko zboljšanje gospodarskih razmer. Jaz pa bi tukaj, kakor je gospod predgovornik apeliral na deželni odbor, apeliral na prizadete gospode, da bi vplivali na ljudi, naj se spametujejo, naj spoznajo svoj lastni interes in stavijo ponudbe, da prevzamejo tiste male prispevke. Deželni odbor bo gotovo vestno slušal tem pozivom in odredil, da napravi kataster, in skrbel, da se izvrši to pripravljeno delo, katero bodi potem pričetek celemu operatu, ki bo imel služiti zboljšanju gospodarskih razmer ondotnih krajev.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Pfeifer ima besedo.

Poslanec Pfeifer:

Če se občine obotavljajo plačevati 35% prispevka k stroškom uredovanja Krke, ni to brezbriznost — kakor bi morebiti kdo mislil — ampak neka bojazen, ker ne vedo, katera vsota zadene posameznega udeleženca in kako bodo v svoji revščini zmagali dotične stroške.

Vsled vsakoletnega preplavljenja travnikov in polja po Krki so pridelki poškodovani ali celo uničeni tako, da so ondotni ljudje silno ubožali.

Pred kakimi 35 leti so imeli ljudje zaslužka s prevažanjem blaga po državni cesti proti Ljubljani in Zagrebu — tega zaslužka sedaj ni; imeli so svojega lesa in pridobili servitutnih gozdov od Kostanjevske in Pletarske grajščine — tega lesa sedaj ni; dohodki iz vinogradov so usahnili. Vsled vsakoletnega preplavljenja in poblatenja živinske klaje (detelje, sena i. t. d.), vsled živinske bolezni, zaprtije i. t. d. se živinoreja ne more dovolj razvijati in dajati dohodkov. Tudi sadno drevje pri vsem trudu in prizadevanju ne uspeva več tako kakor prejšnja leta, oziroma ne donša toliko dohodkov.

Le iz zboljšanja njih zemljišč, če se odstrani ali omeji preplavljenje travnikov in polja po Krki, pričakovati je, da se živinoreja povzdigne in s tem povzdignejo dohodki iz zemljišč.

Prispevki, ki jih imajo plačati udeleženci, naj se vsakemu izračunajo v posebni vsoti in kolikor mogoče nizko, da bo vedel, koliko ima plačati, ter plačevanje razdeli na večletne obroke, tudi se naj Sava uravna proti Podsusedu kakor hitro mogoče, potem bo tudi Krka kmalo uravnana.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Lenarčič:

Gospodje predgovorniki so izražali želje, nanašajoče se na to perečo zadevo, ki je velikega pomena. Ker pa ni bilo stavljenih nobenih predlogov, o katerih bi

imela visoka zbornica sklepati, torej tudi ni moj nalog, zavzemati kako stališče, priporočam pa deželnemu odboru, da zadevo ne pusti iz oči in kolikor mogoče vpliva na dotične faktorje, da spravijo skupaj znesek, ki je neobhodno potreben za odpravo jezua.

Prosim, da se marg. št. 8. vzame na znanje.

Deželni glavar:

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Sedaj preidemo k marg. št. 83.

Poročevalec Lenarčič:

O točkah 83. do 86. mi ni nič omeniti. Predlagam, da se vzamejo na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri marg. št. 87. mi je omeniti, da stoji stvar nekoliko drugače, kakor je poročano v letnem poročilu, kajti sedaj se vrši med vlado, deželnim odborom in kmetijsko družbo dogovor glede prevzetja kmetijsko-kemičnega poskuševališča po posebnem kuratoriju. Danes pa zadeva še ni tako dozorela, da bi se moglo kaj o njej razpravljati. Prosim, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Istotako naj se marg. št. 88. vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

O marg. št. 89. pride posebno poročilo, torej mi za sedaj ni nič omeniti.

Dalje prosim, da se vzamejo na znanje marg. št. 90. do 92.

(Obvelja. — Angenommen.)

Glede marg. št. 93. bi prosil gospoda referenta deželnega odbora pojasniti, kako danes stoji ta zadeva, ker je prišla v drug štadij, odkar se je bilo letno poročilo sestavilo.

Poslanec Povše:

Deželni odbor je točno vršil izvršitev naloga, da nega mu od deželnega zbora glede eventualne ustanovitve konjske bolnice. Obrnil se je najprvo do kmetijske družbe kot lastnice dotičnega posestva, na katerem je podkovska šola urejena, in bi tudi tam uravnal kolikor toliko konjsko bolnico.

Centralni odbor kmetijske družbe se je s tem bavil ter se potem obrnil nazaj do deželnega odbora s prošnjo, da bi mu dal deželnega hidrotehnika na razpolago, ki bi v tehničnih zadevah vse potrebno svetoval, kaj se ima prirediti, da se potem z uspehom more ustanoviti tam konjska bolnica. Kmetijska družba sama je pa delegirala svojega člana veterinarja gospoda Pavlina. Ta dva veščaka sta potem napravila načrt, kako bo konjska bolnica prirejena, po katerem bi znašala potreščina 22.000 K. Ob enem bi pa bilo vsaj 3000 K treba za prvo adaptiranje, za urenje prostorov in orodja, tako da bo vsa potreščina skupaj znašala

25.000 K. Deželni odbor se je opiral na izraz kmetijske družbe, ki je v lastnem dopisu na občnem zboru kakor se je tudi vedno izražalo, da je konjsko bolnico smatrati v prvi vrsti kot v korist mesta ljubljanskega. Deželni odbor je v svojem dopisu naravnost izrazil, da je pripravljen predlagati visokemu zboru, da se ustanovi konjska bolnica, ako bo mestna občina ljubljanska kot v prvi vrsti interesirana s primerno velikim, znatnim zneskom prispevala. Žalibog je mestni svet sklenil samo 5000 K prispevati, torej 20%, in gotovo mora vsak priznati, da je bilo deželnemu odboru pri takem težavnem finančnem stanju jako težavno ali naravnost nemogoče, visokemu zboru predlagati ustanovitev te konjske bolnice. Deželni odbor se torej, osobito ko je imel že dodelan deželni proračun za letošnje leto, ni mogel združiti na to, da bi sedaj pri naših težavnih finančnih odnošajih, ko v zlic vsem ozirom varčnosti in štedljivosti ni bilo mogoče predložiti drugega budgeta, kakor s prekoračenjem 195.000 K, kar bo več ali manj imelo kot posledico povišanje deželne priklade, predlagal visoki zbornici ustanovitev konjske bolnice, ampak je soglasno sklenil, da za sedaj ne more postaviti takega predloga. Vršile se bodo še nadaljne obravnave, morda vendar mestni svet ljubljanski vsaj polovico troškov prevzame, in ako se ta akcija posreči, bo potem deželni odbor v drugem zasedanju predložil visokemu zboru predlog za ustanovitev.

Priznava pa deželni odbor, da je nujno potrebno tudi, da se urede prostori na posestvu kmetijske družbe, ki je dosedaj zavod z velikimi troški vzdrževala, ko bi ga morale vzdržavati vendar v prvi vrsti država in dežela. Toliko v pojasnilo.

Deželni glavar:

Zeli še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Lenarčič:

Nimam kaj omeniti in samo prosim, da se marg. št. 93. vzame na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu gospoda poročevalca, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Lenarčič:

(Skliče marg. št. 94. do 105., ki se brez debate vzamejo na znanje. — Ruft die Marg. Nr. 94 bis 105 auf, die ohne Debatte zur Kenntnis genommen werden.)

Marg. št. 106. odpade, ker se je zadruga razšla in se posojilo torej ne bo izplačalo.

(Skliče marg. št. 107. do 122., ki se brez razgovora na znanje vzamejo. — Ruft die Marg. Nr. 107 bis 122 auf, welche ohne Debatte zur Kenntnis genommen werden.)

Pri marg. št. 123. predlagam v imenu odseka za letno poročilo, da se južni železnici izreče zahvala za brezplačno prevažanje sadik za pogozditev Krasa.

(Obvelja. — Angenommen.)

Končno še predlagam, da se marg. št. 124. in 125. vzameta na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogom gospoda poročevalca, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto, in s tem je rešen § 3., lit. a., letnega poročila.

Na vrsto pride:

8. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu, in sicer:

o uvodu.

8. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-ausschusses über den Rechenschaftsbericht, und zwar:

über die Einleitung.

Poročevalec Ažman:

Poročati imam o letnem poročilu, katero je izdal deželni odbor za poslovno dobo od 1. oktobra 1898 do konca septembra 1899. Kar se splošno uredbe tega poročila zadeva, se tista ne razlikuje mnogo od poročil prejšnjih let niti glede na razvrstitev na uredbo poglavij, niti tudi ne na vnanjo obliko. Pač pa je pridejan letošnjemu poročilu dodatek o sklepih deželnega zbora po posameznih sejah, kar veliko pripomore k jasnosti in k splošnemu pregledu obravnave. Naš odsek se je o tem pohvalno izrazil, in mislim, da bo to novost tudi deželni zbor s priznanjem na znanje vzel. Deželni odbor se je tudi držal opomina, danega mu v lanskem zasedanju, da naj se ogiblje vednega ponavljanja lastnih epitetov in priimkov «visoki» in drugih takih. Torej tudi po tem nalogu se je deželni odbor ravnal. Drugega k splošni uredbi letnega poročila odsek za letno poročilo ni imel pripomniti, in torej prosim, da se splošna uredba letnega poročila vzame na znanje.

Potem pride na vrsto uvod, o katerem odsek pri prvem poglavju pod rimsko številko I. «posebni prigodki» nima kaj omeniti. Pač pa se je odsek mudil pri tretji marginalni številki pod II. poglavjem. V tej številki namreč deželni odbor prosi, da naj deželni zbor izvoli odstopiti od zahtevanja glede izvršitve sklepa z dne 5. marca 1897. Takrat se je namreč deželnemu odboru naročilo, da naj v naših dnevnikih prijavlja

točno obravnave in rešitev važnejših zadev pri svojih sejah. Deželni odbor pa pravi, da mu to ni bilo mogoče storiti in navaja kot vzrok, da bi suho naštevanje obravnave občinstvu tako nič ne pomagalo, bolj natančno navajanje tistih obravnave pa bi zahtevalo veliko časa in truda. Zatorej je naš odsek pritrdil tej želji deželnega odbora in torej prosi, da bi se tudi deželni zbor v tem pomenu izrekel.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogom odseka za letno poročilo, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

o § 1.: Zakonski načrti.

über § 1: Gefeszentwürfe.

Poročevalec Ažman:

Sedaj pride na vrsto § 1. «rešitev v Najvišje potrjenje predloženih deželnozborskih sklepov in zakonskih načrtov». Vse to poglavje se je pri debati v odseku vzelo na znanje; samo kar Najvišje potrjenje nekaterih sklepov zadeva, so tu nekateri navedeni kot ne potrjeni, o katerih se je vendar pozneje iz časnikov izvedelo, da so bili ali ovrženi ali pa potrjeni. Ker pa o tem poročilo dalje ne govori, se tudi odsek dalje ni s tem pečal in samo predlaga, da se to poglavje vzame na znanje.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Lenarčič ima besedo.

Poslanec Lenarčič:

Usojam si vprašati gospoda deželnega glavarja, iz katerih vzrokov predloženi realčni zakon ni dobil Najvišje sankcije?

Deželni glavar:

Na to odgovarjam, da posebnih razlogov deželnemu odboru ni bilo naznanjenih.

Poslanec Lenarčič:

Ko smo se lansko leto o tem zakonu razgovarjali, takrat je bila čutiti potreba, in vsa zbornica je bila v tem edina, da realčni zakon potrebuje neko preuredbo, zlasti pa je slovenska stranka v tem oziru bila mnenja, da bi bilo potrebno, da se kakor hitro mogoče vpelje tisto, kar je za našo deželo neobhodno potrebno, da se že enkrat ustanovijo slovenske paralelke na naši realki. Ogromna večina prebivalstva je vendarle slovenska, vzlic temu imamo edino realko v deželi popol-

noma nemško. Ne bom dalje utemeljeval potrebe, da se uvedejo na naši realki slovenske paralelke, kajti to je bilo že v zakonu kot takem vzprejeto.

Prosil pa bi le, ker se je zadeva nekako zavlekla, in da bi naše prebivalstvo ne trpelo škode, da bi se morda naredbenim potom vpeljala v prvem razredu realke slovenska paralelka in sicer s prihodnjim šolskim letom. Usojam si torej predlagati:

«Deželni zbor skleni:

Cesarska vlada se pozivlje, da do uveljavljenja realčnega zakona naredbenim potom vpelje s prihodnjim šolskim letom v prvem razredu slovenske paralelke.»

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Lenarčiča, izvolijo vstati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadosti podprt in je torej v razpravi.

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Gospod poročevalec?

Poročevalec Ažman:

Dasiravno v odseku ni bilo govora o realčnem zakonu, vendar mislim, da bi bila večina gotovo z veseljem pozdravila tak predlog, kakor ga je sedaj stavil gospod poslanec Lenarčič, in jaz se v svojem imenu popolnoma strinjam s tem predlogom in ga visoki zbornici toplo priporočam v vzprejem.

Deželni glavar:

Preidimo torej na glasovanje.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo z resolucijo gospoda poslanca Lenarčiča, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Gospod poslanec Lenarčič ima besedo.

Poslanec Lenarčič:

V marginalni številki 14. je omenjen načrt zakona o zlozbi poljedelskih zemljišč. Usojal bi si vprašati gospoda deželnega glavarja, ali mu je morda znano, zakaj ta zakonski načrt ni dobil Najvišjega potrdila?

Deželni glavar:

Na to vprašanje želi odgovoriti ekscelenca gospod deželni predsednik.

Ekscelenca c. kr. deželni predsednik baron Hein:

Dotični zakon se je vrnil deželnemu odboru, ker se nahajajo v predloženem eksemplarju nekatere tiskovne pomote, ki se morajo popraviti, in stvar leži sedaj pri deželnem odboru. Drugega zadržka za Najvišjo sankcijo ni.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo torej glasovali o predlogu gospoda poročevalca, da se § 1. letnega poročila vzame na znanje. Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Na vrsto pride:

o § 2.: Davki.

über § 2: Steuern.

Poročevalec Košak:

Visoka zbornica! V imenu odseka za letno poročilo mi je čast poročati o § 2. letnega poročila, ki se tiče davkov.

O marg. št. 1. in 2. nimam nič omeniti in predlagam, da se vzameta na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 3. govori o odpisu davkov vsled ujm. V vseh 32 davčnih okrajih je bilo odpisanega davka 15.254 gld. 15 kr., in sicer največ v Krškem 3464 gld. 08 kr. in Metliškem okraju 1979 gld. 87 kr. Kakor je razvidno iz nadaljnega izkaza B, so vsi davki na Kranjskem znašali leta 1898. 876.530 gld. 26 kr., vse deželne, normalno-šolske, zdravstvene in okrajne priklade pa 576.530 gld., tako da je torej znašala vsa svota realnih davkov s prikladami vred 1,453.060 gld.

Pod III. izkazom so osebni davki znašali 699.817 gld. 96 kr. in deželne doklade 275.646 gld. 20 kr., skupaj torej 975.464 gld. 16 kr. Torej je dežela Kranjska leta 1898. plačala vseh cesarskih davkov s prikladami vred 2,428.524 gld. 88 kr., in ker je leta 1897. znašala vsa vsota 2,437.460 gld. 08 kr., znižala se je torej leta 1898. za 8935 gld. 20 kr.

Visoka zbornica naj vzame to poročilo na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Luckmann ima besedo.

Abgeordneter Luckmann:

Ich möchte in Bezug auf die Steuerfrage einige Bemerkungen machen. Als das Steuergesetz berathen wurde, welches auf jeder zweiten Seite strenge Vorschriften für den Steuerträger enthält, angefangen von der Fassion, dem Zeugniszwange, der Öffentlichkeit jedes Einkommens, und so weiter bis zu den großen Geldstrafen und selbst Ehrverlust und Gefängnis, hat der damalige Finanzminister Ritter v. Bilinski, dessen Thätigkeit als Präsident der Staatseisenbahnen und als Finanzminister zwar verschieden beurtheilt wird, den wir aber alle als sehr concilianten, persönlich sehr liebenswürdigen Mann kennen, die Erklärung abgegeben, die strengen Vorschriften seien nothwendig zur

Hebung der Steuermoral, welche im allgemeinen Interesse liege; andererseits, da für die hohen Behörden gar keine Bestimmungen bestehen, wie sie gegenüber den Steuerträgern vorzugehen haben, hat er das ausdrückliche Versprechen gegeben, daß er dafür sorgen wird, daß die Steuerbehörden den loyalen, opferwilligen Steuerträgern in jeder möglichen Weise entgegenkommen und gerecht amtieren werden. Inwieweit dies nun der Fall ist, kann ich gerade nicht beurtheilen, aber ich möchte daran einen Appell an die hohe Regierung knüpfen. Bitten können wir ja noch und die Übelstände vortragen, die sich aus den neuen Steuergesetzen ergeben haben. Ich weiß nicht, was der Grund ist, aber jedenfalls ist es gewiß, daß sich die Arbeiten bei den Steuerbehörden infolge der neuen Gesetze außerordentlich vermehrt haben, daß die Erledigungen und Bemessungen sehr lange Zeit in Anspruch nehmen. Ich halte auch dafür, daß die Herren, die mit den Bemessungen zu thun haben, durchaus objectiv und gerecht vorgehen. Aber wenn diese Herren im Collegium beisammen sitzen, so ist es natürlich und patriotisch, die Gesetze so auszulegen, daß die Steuerträger mehr zu zahlen haben. Das liegt im Interesse des Staates, und so liebenswürdig auch die Herren einzeln sind, wenn sie im Collegium beisammen sitzen, übertreffen sie einer den anderen in der Anwendung der strengen Gesetze, um die Steuerträger zu höheren Leistungen heranzuziehen. Das ist natürlich, wenn es auch nicht sein müßte, das hängt mit ihrem Patriotismus zusammen, wenn es auch nicht die Steuermoral hebt. Wenn Sie wollen, der Zweck heiligt die Mittel, der Staat muß vor allem bestehen, mag der Einzelne dabei auch zugrunde gehen. Nun bringt der Steuerträger, der sich geschädigt fühlt, einen Recurs ein; da muß er, meine verehrten Herren, sehr viel Glück haben, wenn er in acht oder zehn Monaten die Erledigung gedruckt bekommt, daß seinem Recurse keine Folge gegeben werden kann.

Sind aber dazu einige Zeilen Begründung nothwendig, dann muß er jahrelang warten, namentlich wenn er bis zu dem Verwaltungsgerichtshofe geht. Das ist sehr mißlich, und derjenige, welcher fühlt, daß ihm ein Unrecht geschieht, wird die Steuer nicht mit Lust und Liebe zahlen. (Veselost. — Heiterkeit.)

Nun besteht die Vorschrift, daß, ins solange die Bemessung für das neue Steuerjahr nicht erfolgt, der Steuerträger dieselbe Erwerbsteuer, Besoldungs- oder Personaleinkommensteuer zahlen muß, wie im Vorjahre. Er hat aber gegen eine Bemessung recurriert, die nach seiner Meinung unrichtig war, muß jedoch diesen unrichtigen Betrag so lange weiter zahlen, bis sein Gesuch erledigt ist. Dies dauert aber sehr lange. Ich kann ein Beispiel anführen, wo eine Steuer zwei Jahre nicht bemessen wurde und die Steuer nach dem Vorjahre bezahlt werden mußte und doch hielt die betreffende Partei die Steuer zu hoch und hat alle möglichen Mittel dagegen ergriffen.

Das können wir vielleicht auch nicht ändern; die Einführung der Gesetze ist noch neu, und aller Anfang ist schwer. Es kommen auch unzählige Beschwerden zum Verwaltungsgerichtshofe, so daß eine schnellere Erledigung unmöglich scheint. Der Übelstand, daß, solange die neue Bemessung nicht erfolgt, dieselbe Steuer gezahlt werden muß wie im Vorjahre, trifft besonders bei der Erwerb-

steuer hart. Beim Grundbesitz, bei einem Hause ist wohl anzunehmen, daß sich das Einkommen ziemlich gleich bleibt, aber bei der Personaleinkommen-, Besoldungs- und Erwerbsteuer kann es vorkommen, daß das vorige Jahr sehr gut war und das darauf folgende sehr schlecht. Wie bitter ist es da für den Betreffenden, der rechtzeitig fatiert, daß er die Bemessung für dieses Jahr nicht bekommt und die Steuer noch auf Grund des guten Jahres zahlen muß. Wie mißlich, wenn einer, der beispielsweise sein Einkommen verloren hat, so lange das Gleiche zahlen muß, bis sein Recurs erledigt wird und die neue Bemessung erfolgt, während welcher Zeit ihn aber das Steueramt mit allen Executionsmitteln verfolgen kann.

Nun noch ein Umstand. In dem neuen Gesetze sind gewissermaßen die Dienstgeber, besonders die Actiengesellschaften, zu Steuereinnehmern gemacht worden, sie sind gezwungen, von ihren Arbeitern und Beamten die Steuer einzuhoben und an den Staat abzuführen. Dieses Geschäft ist nicht sehr angenehm, und wenn man an die Leute herantritt, so lassen sich dieselben nicht sehr gerne die Abzüge gefallen, namentlich die Arbeiter nicht. Der Dienstgeber hat aber wenigstens eine Beruhigung, wenn er sagen kann, die Behörde hat es vorgeschrieben, da liegt die Bemessung, da hat er die Legitimation. Solange aber die Bemessung nicht erfolgt ist, ist es sehr schwer, die Abzüge zu machen. Auch kommen bei größeren Unternehmungen sehr oft Veränderungen vor, indem Beamte außer Dienst gehen und auch Arbeiter den Dienst verlassen. Nun wird rechtzeitig fatiert. Es wurde zum Beispiel im November fatiert, man bekommt jedoch die Bemessung nicht und wird aufgefordert, bis auf weiteres das Gleiche zu zahlen wie im vorigen Jahre. Der Dienstgeber muß daher diese Summen dem Staate als Vorchuß entrichten. Er kann allerdings für diejenigen, die noch im Dienste stehen, die Steuer selbst ausrechnen. Für jene aber, die ausgetreten sind oder die weniger verdienen, die der Steuer nicht mehr unterliegen, muß er vorchufsweise die Steuer zahlen, bis die neue Bemessung erfolgt und das löbliche Steueramt die Veränderung des Betrages bekannt gibt. Auf eine diesfällige Reclamation wird erwidert, daß die Bemessung erst im Mai oder Juni erfolgen kann. Es wäre aber von großem Vortheile, die Bemessung schon im April zu erhalten, so daß der Dienstgeber auch genau weiß, was er dem Einzelnen abzuziehen hat. Gegenüber demjenigen, dem man den Abzug macht, muß man sich mit der Aufforderung der Behörde legitimieren können. Es ist aber auch für jeden, der eine Personaleinkommensteuer zu zahlen hat, namentlich für solche, welche nicht fixe Bezüge, die keinen liegenden Besitz und keine feste Rente haben, nothwendig zu wissen, was sie zu zahlen haben, bevor die Steuer fällig wird. Ich möchte glauben, daß, wenn einer rechtzeitig fatiert, es wohl möglich wäre, ihm den Zahlungsauftrag bis 1. Juni zu übermitteln. Es ist dies angenehm zur Ordnung des Haushaltes.

Ich weiß nicht welche Hindernisse diesen Wünschen entgegen stehen.

Ist eine Vermehrung des Personales nothwendig, so möge dieselbe in Gottes Namen geschaffen werden. Ich möchte aber auf jeden Fall bitten, daß die Regierung der Unordnung, wenn ich so sagen darf, ein Ende mache und den Steuerträgern halbwegs entgegenkomme. Es wird da-

durch gewiß auch die Steuermoral gehoben werden, wenn man sieht, daß die Steuerämter coulant gegen die Steuerträger vorgehen.

Ich erlaube mir somit folgende Resolution zu beantragen:

«Der hohe Landtag wolle beschließen:

Die hohe k. k. Landesregierung wird ersucht, die geeigneten Vorkehrungen zu treffen, daß die Zahlungsaufträge für die Personaleinkommen-, Besoldungs- und Erwerbsteuern jenen Verpflichteten, welche ihre Forderungen rechtzeitig eingebracht haben, spätestens bis zur Fälligkeit der ersten Zahlungsrate zugestellt werden.»

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca Luckmanna, izvolijo vstati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadosti podprta in torej v razpravi. Želi še kdo besede?

Gospod poslanec župnik Ažman ima besedo.

Poslanec Ažman:

Visoka zbornica! Jaz sem se oglasil pri tem poglavju, ki govori o davkih kranjske dežele, katere je plačala leta 1898., ker bi rad govoril nekoliko o novi osebno-dohodninski postavi in o njenem izvajanju. Da so davki potrebni, v tem smo vsi edini; ali tistim, ki jih plačujejo, so gotovo neprijetni, toliko bolj neprijetni, ako niso bili dovolj pravično odmerjeni, kar se v mnogih slučajih godi ravno glede osebne dohodnine. Kar je častiti gospod predgovornik povedal, je meni prav iz srca govoril; ravno to sem tudi jaz mislil omeniti. Da je pa toliko pritožb zoper dohodninski davek, je znamenje, da ta nova postava ni popolnoma za vse slučaje urejena, in res kaže toliko trdov, da jih bo treba postavnim potom odpraviti vsaj sčasoma. Se bolj kakor pa postava sama na sebi, še bolj trdo in ostro je pa izvajanje te postave. O tem se imamo priliko vsako leto prepričati. Ravno zato, ker se čuje toliko pritožb zoper to izvajanje, naj mi bo dovoljeno, nekatere slučaje navesti iz našega radoljskega okrajnega glavarstva glede dohodninskega davka, posebno kar zadeva dohodek iz zemljišč. Zemljišče je že tako silno obremenjeno z davki, in sedaj pa pride še dohodninski davek od užitka, to je, od dohodnine iz zemljišč. Gospoda moja! Mislim, da ste vsi prepričani, da pri kmetiji še noben ni obogatel, če ni imel pri tem še kakšno kupčijo ali obrtnijo; in da je za poljedelca posebno dandanes položaj silno težaven, mi bote tudi radi pritrdili. Kažem samo na to, da so se plačila za posle in dninarje v malo letih podvojila. Kažem na to, da velikokrat še poslov in pa delavcev ni dobiti ravno tedaj ne, kadar bi bilo najbolj potreba, in to posebno v bližini mest in tovarn, tako da se lahko reče, da gospodarji, ki sami ne obdelujejo polja, ampak potrebujejo poslov in delavcev, da taki gospodarji kupijo pridelke od poslov. Lahko se reče, da se pri kmetiji pojé, kar se pridelava. Zato vidimo, da se ravno gospodje mojega stanu, župniki namreč, branijo prevzeti take

župnije, ki so sklenjene s kmetijo. Včasih so bile take službe med boljše štete, dandanes se jih vsak boji. In če že tako službo župnik vzprejme, gleda, da jo komu da v najem, ker na tak način boljše izhaja, kakor če bi kmetijo sam obdeloval. Seveda se v mnogih krajih še v najem dati ne more. Zato je res nekako neusmiljeno, kmeta in našega poljedelca še pestiti in tlačiti s tem davkom, ko je že tako na vseh straneh zvezan in ima res strašno mučno stanje ravno poslom nasproti. Kakor sem rekel, komisije za osebni dohodninski davek, naj so že komisije pri glavarstvih ali deželna komisija, premalo uvažujejo ta mučni stan našega kmetovalca. Jaz mislim, da se to zato godi, ker so v teh komisijah navadno gospodje, ki s kmetijo navadno nimajo dosti opraviti, in jaz bi tem gospodom le dal za kazen, da bi morali opravljati vsaj eno leto kako kmetijo. Največ je tukaj tedaj ležeče na komisijah. Kako komisije čudno postopajo, se to vidi posebno pri radoljskem okrajnem glavarstvu. Leta 1897. so nam dohodke iz kmetij računali po čistem katastralnem donosu, drugo leto so pa tiste doneske podvojili ali pa še trikrat in večkrat vzeli. Vprašam Vas, gospoda moja, ali so se mari polja za toliko izboljšala v enem letu? Gospod predgovornik je rekel, da pri realitetah ostane navadno tisti stan. Tukaj pa so nam leta 1898. še enkrat več zaračunali kakor prejšnja leta. Seveda smo se proti temu odmerjenju pritožili. Ali kakor je gospod predgovornik že rekel, zastoj smo se pritožili. Dolgo smo čakali, potem pa smo pričakali tiskani odlok, v katerem je bilo že tiskano, da se pritožbi ne ugodi. Znan mi je slučaj iz našega okraja, ko je neki posestnik v svojem prizivu naštel, kako škodo je imel tisto leto pri živini. Namreč dva konja sta mu bila tri, oziroma štiri mesece bolna. Plačevati je moral zdravnika in zdravila, najemati je moral drugo tujo živino, potem sta mu dve kravi zvrgli. Za posle je moral kupovati vino, zato ker prejšnje leto ni bilo sadja. Vse to je na podlagi gospodarskega zapisnika natančno razložil in dokazal, da še toliko ni imel dohodkov, kakor znaša čisti katastralni donos. Ali pa mislite, da je mož pri prizivni komisiji imel več sreče kakor pri okrajni? Dobil je odlok: «Ker niste mogli pomislekov Vam sporočenih ovreči, se Vaši pritožbi ne ugodi.» Jaz mislim, da se tako pavšalno ne sme postopati. Kako morejo pri komisiji bolje vedeti, kake dohodke je imel, če je vse po gospodarskem zapisniku natančno dokazal? Torej v tem slučaju se je dogodilo, da so mu 200 gld. dohodkov več naračunali, kakor jih je v resnici imel. Tukaj imamo slučaj, da je človek davek od tega plačal, česar ni dobil. To je naravnost krivično. Pa še drugi nedostatki se gode. Pri tem, ko je kdo prejel prvi odlok davčne komisije, je navadno zapisano, da iz službenih prejemkov smo Vam toliko in toliko zaračunali. Davkoplačevalec je moral vse službene prejemke detailirati, komisija pa gre in pavšalno zaračuni. Sedaj se pa ne ve, katera točka se je ovrгла, oziroma povišala! Kako se more človek potem pritožiti? Tedaj se res dela z nami, kakor da bi imeli samo dolžnost plačevati, pri tem pa ne imeli nobene pravice. Potlej je tudi še to graje vredno, kar se je že lansko leto pri tej točki opomnilo, namreč tista strašna nezaupljivost

in tisti vedni dvomi. Naj povejo, zakaj se dvomi? Nekateri župniki radoljskega okraja so jo pa dobro povedali pri komisiji, oziroma pri davčnem nadzorniku. Rekli so: «Ko bi hoteli pri kmetiji kaj zamolčati, kar ni mogoče, ker tako fiskus vedno za plotom preži, bi bili kaj zamolčali rajše pri kapitalijah, kjer nam ne morete do živega. Če smo pa tako pošteni, da ne zamolčimo, kar dobimo iz kapitalij, nam smete verjeti, da Vam tudi pošteno povemo, kaj dobimo iz gospodarstva.» Torej to bi ne smelo biti, da se že kar naprej ima vsakega kot goljufa, dokler ni dokazano, da je res kaj napačno napovedal. To se pravi nas mučiti in velika nezadovoljnost se dela na deželi, ko bi bilo vendar veliko bolje, posebno pri kmetih, nekoliko pregledati. Kmet je že itak preobložen z bremenami, in torej naj bi se mu tukaj vsaj toliko pregledalo, da bi plačeval le od čistega katastralnega donosa. Če že to ne, pa vsaj k večjemu, če je imel tisto leto srečo, samo od podvojenega zneska. Kajti, če je imel le količkaj nesreče, še toliko ni dobil od kmetije, kakor znaša čisti katastralni donos. Zato tudi jaz apeliram na visoko vlado, da svojim podrejenim davčnim organom naroči, da vsaj toliko milo postopajo, kakor je imel v mislih finančni minister, ki je rekel, da naj se pri izvajanju te postave milo ravna. Zato stavim sledečo resolucijo:

«Deželni zbor skleni:

Zastopnikom deželnega zbora v deželni prizivni komisiji se prav toplo priporoča, varovati posebno manjše kmetije pred previsokim obdačenjem in delovati na to, da se katastralni čisti prinos, kakor veli naredba finančnega ministerstva, ne množi kar tri- ali štirikrat, ampak k večjemu podvoji, kar je v mnogih slučajih itak že previsoko.»

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca Ažmana, izvolijo vstati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadosti podprta in je torej v razpravi. Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Božič ima besedo.

Poslanec Božič:

Visoka zbornica! Jaz se ne mislim spuščati v splošnosti, ampak se hočem omejiti na slučajje iz svojega volilnega okraja, ki so sicer le lokalnega pomena, pa vendar zaslužijo pozornost visoke zbornice.

Dne 10. julija lanskega leta pobila je toča vse pridelke po vipavski dolini. Škode, ki se je takrat zgodila po toči, mi ni treba še posebej naglašati, kajti škoda po toči je povsod jednaka, le toliko poudarjam, da je bilo takrat vse skoraj že popolna dozorelo žito zunaj, da so vrhu tega mlade cepljeve ameriške trte silno trpele i. t. d. Občine so tem povodom storile svojo dolžnost, prijavile so takoj okrajnemu glavarstvu vso škodo in prosile za odpis davkov. In resnično, čez kakih 14 dni je prišla komisija po občinah, cenila je škodo in konstatirala, da je toča provzročila mnogo škode. Nekaj dni pozneje sem prišel z uradnikom, ki je bil

prej v komisiji, osebno v dotiko. Ta je rekel: Skodo smo res cenili, toda davkov ne bomo odpisali, ker je po teh občinah davek že odpisan od vinogradov vsled opustošenja po trtni uši. Ta odgovor me je, to moram priznati, frapiral, kajti posneti sem moral iz njega, da misli vlada, da Vipavci žive samo od vinogradov. Jasnó je pač vsakomur, da so vipavski vinogradi popolnoma propali in da so ravno vinogradi našo današnjo bedo vstvarili, ker so se morali ljudje zaradi njihove obnovitve popolnoma zadolžiti. Poleg tega pa je treba še dalje pomisliti, da obstoje na Vipavskem še posebne razmere. Na Vipavskem imajo ljudje trte nasajene po njivah, to so takozvane «plante».

Te trte, ocenjene v zemljiškem katastru, niso vknjižene njive kot njive s trtami, ali plante = *Ufer mit Weinreben*, in to ima posledico, da so tudi dohodki teh njiv po tem odmerjeni. Vkljub temu, da so bili takrat, ko je toča pobila, vsi pridelki zunaj, se komisija na to okolnost ni ozirala, ampak je imela pred očmi le vinograde, za drugo škodo pa se ni brigala, odpis davkov se ni dosegel, in tiste številke, ki se nahajajo pod marg. št. 3. točko 31., se ne nanašajo samo na odpis davkov od vinogradov vsled opustošenja po trtni uši. To stališče vlade se je obče kritiziralo, in popolnoma po pravici. V najtesnejši zvezi s tem predmetom, dasiravno spada morda pod poglavje: «Podpore», je drug slučaj, katerega hočem z dovoljenjem visoke zbornice s prejšnjim pri svojih opazkah spojiti.

Vsled škode po toči so bile vložile prizadete občine prošnje na deželni odbor in tudi na državni zbor po gospodu poslancu dr. Žitniku, ki je bil drage volje prevzel nalog, da to prošnjo zastopa in se je tudi faktično mnogo trudil, da bi Vipavci vsled te nesreče dobili nekoliko podpore.

Prebivalstvo je v polnem zaupanju pričakovalo, da bo prišla podpora, kakor se je sicer vselej dajala pri takih prilikah in se je tudi letos dajala na Dolenjskem, naposled pa se je začelo ljudem čudno zdeti, da ne pride na Vipavsko nobena podpora, niti deželna, niti državna.

Iz ust gospoda poslanca dr. Žitnika, na katerega se tu pozivljam, pa tudi iz ust drugih gospodov so morali ljudje šele slišati, da se je postojnski okrajni glavar, ki je imel o tej zadevi poročati na višje mesto, izrekel o škodah, oziroma o stanju bede na Vipavskem, da bi moral neresnično govoriti, ako bi rekel, da vlada na Vipavskem beda: «*Sich müßte liigen, wenn ich sagen oder behaupten wölfte, daß in Wiprach ein Nothstand herrscht.*» To so bile njegove lastne besede. Jaz mislim, da bi moral politični uradnik, ki tako govori, dobro poznati najskritejši kotiček svojega okraja, kajti njegova izjava imela je posledice, ki so bile faktično spojene s to izjavo. Po mojem mnenju je bila ta izjava okrajnega glavarja silno nepremišljena, da ne rabim ostrejšega izraza, in da okrajni glavar svoj okraj premalo pozna, ako izreče tako trditev. Jaz bi si dovolil le še na nekaj opozoriti. Poglejte, gospoda moja, v knjige posojilnice v Vipavi, v zemljiško knjigo, ozrite se na privatne dolgove, kako naraščajo od dne do dne, vprašajte trgovce v Vipavi, ki bodo povedali, da imajo ljudje zaostale dolgove 2 do 3 let za živila! To je po

mojih mislih najlepša ilustracija njihovega položaja, ako se morajo ljudje zadolževati pri «Posojilnici», da sebe in svojo družino preskrbé in pokrijejo le najnujnejše potrebe. In ta korak okrajnega glavarja je bil v resnici tudi osodepolen za vso vipavsko dolino, kajti dobili niso niti deželne, niti državne podpore in tudi nimajo nade, da bi sploh kdaj prišla kaka podpora.

Nočem tu staviti nobenega posebnega predloga, ampak le z eno prošnjo bi se zaupljivo obrnil do Njega ekscelece gospoda deželnega predsednika, namreč s prošnjo, naj bi on okrajnega glavarja v Postojni poučil in opozoril na to, da naj večjo pažnjo posveti kmetiskim potrebam svojega okraja, da ne pride več v položaj, da bi vsled nepoznanja okraja, v katerem posluje že nekoliko let, podajal na višja mesta neresničnih poročil in da vsled tega ne bodo prebivalci njegovega okraja tako znatno in občutno škodovani.

In s tem sklepam.

Abgeordneter Graf Barbo:

Hohes Haus! Die Ausführungen der geehrten Herren Vorredner bieten mir ebenfalls den Anlaß, mich in dieser Angelegenheit zum Worte zu melden, und zwar aus dem Grunde, weil ich auch das Unglück habe, einer Personaleinkommensteuercommission anzugehören und aus den Ausführungen der Herren Vorredner theilweise wenigstens auch ein Vorwurf gegen diese Commission herausgeklungen hat. Die Bemessung der Gebüren geschieht ja nicht nur durch die amtlichen, durch die Regierungsorgane allein, sondern eben durch die Commissionen, welche zur Hälfte von den Steuerpflichtigen gewählt werden.

Ich habe das Personaleinkommensteuer-Gesetz wärmstens begrüßt, erstens weil ich diese Steuer für die einzig gerechte Steuer halte, zweitens weil es durch Einführung dieser Steuer möglich geworden ist, die Grundsteuer um zehn Procent herabzusetzen, drittens weil durch diese Steuer und durch die Verpflichtung zur Fatierung die einzelnen Steuerträger angehalten werden, eine ordentliche Rechnungsführung einzurichten und viertens weil durch diese Steuer die Steuermoral der Bevölkerung gehoben werden sollte.

Das Gesetz ist theoretisch wunderschön, aber in der Praxis hapert es etwas, da den Bestimmungen, nach welchen, wie es auch seinerzeit der Finanzminister hervorgehoben hat, die größte Benevolenz gegenüber den Steuerträgern obzuwalten hat, vielleicht nicht immer Rechnung getragen, sondern häufig etwas veratorisch von den Steuerorganen vorgegangen wird.

Wie der Herr Abgeordnete Njman angeführt hat, erhält der Steuerträger, welcher nach bestem Wissen und Gewissen seine Fassion eingereicht und dieselbe durch seine Unterschrift an Eidesstatt bekräftigt hat, eine Zuschrift, welche lithographiert ist, also für alle pauschaliter lautet, in welcher es heißt: Da gegen die Glaubwürdigkeit Ihrer Fassion begründete Zweifel vorhanden sind, wird das und das gefragt und das und das beanständet.

Es liegt jedoch darin gewiß etwas Mißachtendes, wenn derjenige, welcher wirklich nach bestem Wissen und Gewissen seine Fassion verfaßt hat, dann die Mittheilung bekommt, und zwar officiell, daß man ihn für einen Spizbuben hält, noch bevor dies dargethan ist. Mich als

Mitglied einer solchen unglücklichen Commission touchiert das nicht mehr, weil ich weiß, daß es nicht so böse gemeint ist; aber jemand, der nicht das Unglück hat, einer solchen Commission anzugehören, fühlt sich dadurch verletzt.

Wenn der Betreffende nun die nöthigen Aufklärungen gibt, so wird dann die Steuer bemessen, und zwar meistens nicht in der Höhe, die der Fassion entspricht, sondern in einem bedeutend höheren Grade. Darauf steht allerdings dem Steuerpflichtigen der Recursweg offen. Um diesen Weg jedoch beschreiten zu können, ist es nothwendig, genau zu wissen, aus welchen Gründen den Ausführungen des Betreffenden kein Glaube geschenkt wurde. Wenn sich nun der Betreffende an die Bemessungsbehörde wendet und um Aufklärungen ersucht, da kann es vorkommen, daß er noch eine Stempelstrafe erleidet, denn Eingaben an die Bezirkshauptmannschaften sind stempelspflichtig. Es ist zwar seinerzeit vom Herrn Abgeordneten Pfeifer diesfalls ein Antrag im Reichsrathe gestellt worden, aber die Sache ist derzeit noch nicht entschieden, und es liegt also immerhin die Möglichkeit vor, daß eine solche Eingabe einer Stempelstrafe verfällt. Dies ist der eine Vortheil für denjenigen, der den Recursweg beschreitet. Darauf bekommt er die Einschätzung, ohne daß detailliert wird, welche Post z. B. im Grundbesitze erhöht wurde und warum seine Ausführungen keinen Glauben fanden. Diesbezüglich ist aber eine Entscheidung des Verwaltungsgerichtshofes schon im Herbst erschienen, wonach alle diese Bemessungen ungiltig sind, wenn nicht gleichzeitig damit auch die Gründe für die Erhöhungen angegeben werden. Dieser Entscheidung wird aber keine Rechnung getragen und in der alten Weise vorgegangen.

Nun bleibt demjenigen, der den Recursweg weiter verfolgen will, nichts übrig, als zu wiederholen, was er bereits in der Fassion gesagt hat, da er ja nicht weiß, aus welchen Gründen ihm nicht geglaubt wurde. Bei der Schätzungs- und Berufungscommission heißt es dann, er habe im Recurse gar nichts Neues angeführt, folglich bleibt es beim alten. (Veselost. — Heiterkeit.)

Ich habe im Eingange meiner Darstellungen ausgeführt, daß ich das Gesetz wärmstens begrüßt habe, weil dadurch die Steuermoral gehoben werden soll. Die Steuermoral war früher sehr gering, und hat es der seinerzeitige Finanzminister Dunajewski im Reichsrathe öffentlich erklärt, daß kein Mensch so dumm sein werde, die Wahrheit zu sagen. Ich hoffte, daß durch das neue Gesetz die Steuermoral werde gehoben werden. Dies ist aber leider nicht der Fall, und zwar einerseits deshalb, weil vielfach zu veratorisch vorgegangen wird und weil alle, sowohl die, welche wahrheitsgemäß fatieren, wie diejenigen, welche die Wahrheit verschweigen, in einen Kofch gegeben und als schlechte Leute dargestellt werden; andererseits habe ich als Mitglied einer solchen Commission Gelegenheit gehabt zu erfahren, daß wirklich vielfach sehr unrichtig fatiert wird, und ich habe die traurige Bemerkung machen müssen, daß gerade vielfach Anhänger eines Standes sehr unwahre Fassionen machen, welche berufen wären, vor allem die Moral zu heben. (Veselost. — Heiterkeit.)

Ich würde einerseits an die hohe Regierung die Bitte richten, ihren Organen aufzutragen, mit möglichster Benevolenz den Steuerträgern entgegenzukommen, andererseits aber auch gegen diejenigen, welchen nachgewiesen wird,

daß sie thatsächlich falsch fatiirt haben, mit aller Strenge vorzugehen, dadurch würde die Moral am besten gehoben. (Odobranje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Povše ima besedo.

Poslanec Povše:

Visoki zbor! Če sem se oglasil k besedi, je povod le predlog, katerega je stavil častiti tovariš in prijatelj gospod župnik Ažman, in menim, da prav storim, ako mu z nekoliko besedami pojasnim, da se to, kar on želi s svojim predlogom doseči, že sedaj vrši. Kot član deželne prizivne komisije sem imel vsaj letos priliko sodelovati, in imel sem s tovariši, katere je ta visoka zbornica kot svoje zastopnike odposlala v deželno prizivno komisijo, dovelj, več kot dovelj prilike, to izvrševati, kar hoče gospod predlagatelj s svojim predlogom doseči. Resnici na ljubo moram reči, da so člani deželne prizivne komisije se povsem zavedali svoje dolžnosti, osobito se ozirati na male kmetovalce. Priznati moram, v kolikor sem poučen, da se je nekaj modus vpeljal, osobito v okolici ljubljanski, da so gledali vsakega boljšega kmeta spraviti v vrste davčne 600 gld., in če drugače ni šlo, so navedli, da je njegovo stanovanje vredno 80 do 100 gld. Gospoda moja, vprašam, v kaki vasi, če tudi v okolici ljubljanski kaki dve uri od mesta, je kmetska hiša toliko vredna, da bi se plačalo 100 gld. štanta. Deželna prizivna komisija je tukaj z vso odločnostjo postopala in posrečilo se jej je, nad 200 posestnikov spraviti iz dohodninskega davka, kar je bilo tudi prav. Obžalujem pa tudi, da se na Dolenjskem najdejo okrajne komisije, ki so vzlic temu, da poslušajo med ljudstvom v vinorodnih krajih, računile deset in dvanajstkratni čisti prinos od vinogradov. To bi trte morale same roditi, ne da bi človek imel kaj troškov z žveplanjem, škropljenjem, obnavljanjem, prekopavanjem i. t. d. in da bi le samo nazadnje ljudje prišli in grozdje pobrali, katerega so trte v obilni meri dale, potem bi se čisti prinos morda mogel tako izračuniti. Kakor rečeno, bili so slučajji, ko so desetkratno vsoto vzeli kot dohodek iz vinogradov. Jaz kot član deželnega zbora sem bil takrat primerno ugovarjal in naravnost protestiral proti tacemu, kajti potem bi se mislilo, da so bile vse deželne komisije, ki so skrbele pred par leti, da se je osobito davek od vinogradov znižal za 38%, lažnjive, ker so dosegle olajšave pri vinogradih, odgovarjajoče dejanskim razmeram. In donos od vinogradov se danes desetkrat višje ceni! V vseh teh slučajjih se je prizivom dotičnikov ugodilo.

Finančni minister je velel, da naj se ozira na katastralni prinos, toda res je, da se je pogostoma, in ne samo pri vinogradih, vzela čisti katastralni prinos dvakrat, trikrat in celo petkrat. Zanimiv je slučaj iz ljubljanske okolice glede nekega malega posestnika na barju, ki vsak dan pripelje v mesto mleka od dveh ali treh krav in o katerem so izračunili, da ima toliko dohodkov, da presega 600 gld.

Ko se je natančno pogledalo, se je našlo, da ima $6\frac{1}{2}$ ha sveta No, pa morda je bil ta svet intenzivno kultiviran, da je imel res toliko dohodkov?

Ne, gospoda moja. Pokazalo se je, da je bilo 6 ha močvirja in $\frac{1}{2}$ ha njive; in ta svet naj bi bil torej dajal dobička nad 650 gld? Seveda je deželna prizivna komisija uslišala priziv in je dotičnika davka oprostila. Seveda pa ni bila kriva v tem slučaju samo državna oblast, ampak zaupni možje. Jaz se čudim, ker sta mi bila imenovana dva župana, ki sta se tako izjavila, da so davčni organi mogli pritrditi, da je pri takem posestvu 700 gld. čistega dobička. Sicer se je pa predlagalo, da naj bi se katasterski prinos smel največ dvakrat pomnožiti. V tem oziru bi jaz rekel, da naj se deželna prizivna komisija ozira na ministersko naredbo iz leta 1897.: «Vollzugsvorschrift zum Gesetze vom 25. October 1896, betreffend die directen Personal-einkommensteuern», katere član 16. pravi:

«Als nicht anrechenbare Einnahmeposten zählt das Gesetz auch die Reinerträge aus Grund- und Gebäudesteuerobjecten in demjenigen Betrage, in welchem sie der Bemessung der Grund- und Gebäudesteuer zugrunde liegen.

Hienach kann also der der Grundsteuer unterworfenen Catastralreinertrag, ferner der im Sinne des § 7 des Gesetzes vom 9. Februar 1882, R. G. Bl. Nr. 17, und des Artikels III des vorliegenden Gesetzes der fünfprocentigen Steuer vom Reinertrage hauszinssteuerfreier Gebäude unterworfenen Gebäudeertrag, endlich der nach Abzug der Erhaltungs- und Amortisationsprocente effectiv der Hauszinssteuer unterzogene Gebäudeertrag in dem hier bezeichneten Ausmaße aus den Einnahmen ausgeschlossen werden; rücksichtlich des der Hausclassensteuer unterliegenden Gebäudeertrages hat die ziffermäßige Ermittlung des ausschreibbaren Betrages in der im Gesetze ausdrücklich angegebenen Weise zu erfolgen.»

In odstavek 3. se glasi:

«Zufolge der in § 95, lit. b, getroffenen gesetzlichen Bestimmungen bleibt der aus den Einnahmen ausgeschiedene Betrag häufig hinter der gesammten Höhe des thatsächlichen Grund- und Gebäudeertrages zurück; so z. B. bei der Grundsteuer im Falle eines den Catastralreinertrag thatsächlich übersteigenden Ertrages der Grundstücke oder der Erzielung eines derartigen Grundpachtzinses u. dgl.»

Torej tukaj finančni minister pravi, da se pogostoma nahajajo tudi slučajji, da katastralni prinos ni prava podlaga, ker zaostaje efekt dohodkov še pod tem katastralnim prinosom. To naj bi slavne oblasti jemale v poštev in naj bi se dale prepričati, ker se rado ugovarja, od cesar pa živi rodbina, če nima 600 gld. dohodkov. Tu treba pogledati v kmetsko hišo. Kako redkokedaj se na mizo postavi jed, ki velja več kakor 10 do 20 kr. in kjer so ljudje zadovoljni z močnikom. Velika večina kmetskih hiš je revnih, in na te se mora ozirati.

Iz tega ozira bi pač prosil gospoda predlagatelja, ker se je gotovo iz povedanega prepričal, da zastopniki deželnega zbora v deželni prizivni komisiji izvršujejo svojo dolžnost že sedaj, ker se jim je posrečilo na stotine ljudi oprostiti personalnega dohodninskega davka; da umakne svoj predlog, osobito, ker je v njem

tudi rečeno, da bi se katastralni prinos tudi lahko podvojil, ko se je ravnati vendar po § 95, lit. a, b, c in po članu 16., kjer je predpisano, da naj se jemlje v pošteb čisti katastralni prinos, katerega je le izjemoma pomnožiti. Pri nas je le malo intenzivne zemljiške kulture, in ljudje so zadovoljni, če le dobijo prost dohodek iz zemljišč.

Deželni glavar:

Gospod poslanec župnik Ažman ima besedo.

Poslanec Ažman:

Po izvajanjih gospoda predgovornika častitega poslovodje Povšeta se zadovoljujem z njegovim predlogom in umaknem prej stavljeno resolucijo. Vzdržujem pa prošnjo, da visoka vlada svojim organom naroči, da pri odmerjenju dohodninskega davka ne postopajo tako veksatorično in da nam vzroke povejo, zakaj nam več računajo, kakor smo davkoplačevalci napovedali. Umaknem torej prej stavljeno resolucijo.

Deželni glavar:

Prevzvišenost gospod deželni predsednik ima besedo.

K. k. Landespräsident Excellenz Freiherr v. Hein:

Im Laufe der heutigen Debatte wurden verschiedene Beschwerden über die Durchführung der Steuergesetze vorgebracht, und es wurden auch von einzelnen Seiten Anregungen gegeben, welche die Finanzverwaltung recht gerne berücksichtigen wird, insoweit eine derartige Ingerenz im Wirkungsbereiche der leitenden Finanzbehörden des Landes überhaupt gelegen ist und insoweit im Wege gewisser Weisungen an die Organe auch Abhilfe getroffen werden kann.

Ich komme da zunächst auf einige Beschwerden zu sprechen, welche der Herr Abgeordnete Luchmann vorgebracht hat. Der Tenor seiner Bemerkungen richtet sich im wesentlichen gegen die Verzögerungen und Verschleppungen bei der Bemessung. Nun ist es mir ganz angenehm, daß ich heute Gelegenheit habe, gerade über dieses Thema ein paar Worte zu sagen, weil da den Commissionen und den executiven Organen Vorwürfe gemacht werden, welche nur daraus resultieren, daß man sich den Gang der Geschäfte nicht genau vorstellt und glaubt, daß einerseits zu wenig Personal vorhanden sei, andererseits vielleicht durch einen gewissen Formalismus oder durch nicht entsprechende Anwendung von Fleiß solche Verzögerungen sich ergeben, welche leicht vermieden werden könnten.

Das ist unrichtig. Ich möchte zugeben, daß vielleicht an einzelnen Orten eine Personalvermehrung am Platze wäre, im großen und ganzen aber glaube ich, daß die Steuer- und die Bemessungsbehörden gegenwärtig über ein vollkommen hinreichendes Personal verfügen.

Die Ursachen, warum Verzögerungen eintreten, sind vielmehr in der Natur der Sache gelegen, und zwar gerade darin, daß jetzt nicht mehr der einzelne Beamte einen Bemessungsact vornimmt, sondern daß dies durch

die Commission geschieht. Daraus ergeben sich folgende Consequenzen: Würde der einzelne Beamte den Bemessungsact vornehmen, so würde er für 10, 20, vielleicht 30 Personen an einem Tage die Bemessung abschließen, es würde dann sofort die Mundierung und Hinausgabe der Erledigungen erfolgen und am Schlusse einer gewissen Zeitperiode, und zwar relativ schnell, würden alle diese Parteien ihre Bescheide in Händen haben. So war es mehr oder weniger in früherer Zeit. Nun spielt sich aber die Sache ganz anders ab. Der Steuerreferent muß für die Commission vorarbeiten, er kann aber nicht, sobald er einen Fall in Ordnung gebracht hat, die Commission zusammen berufen, er kann dieselbe auch nicht durch ein Vierteljahr täglich berathen lassen, das ist unmöglich. Er muß also für die Commission eine ganze Reihe von Fällen und zwar womöglich sämtliche Fälle seines Bezirkes, vorbereiten und erst, wenn das Material fertig ist, kann er die Commission einberufen. Diese tritt dann in einem Zeitpunkte zusammen, in welchem er, wenn er allein die Bemessung vornehmen würde, dieselbe schon vollkommen fertiggestellt und hinausgegeben hätte. Wenn die Commission zusammentritt, ergeben sich wieder neue Zweifel, neue Bedenken, die von einzelnen Mitgliedern geltend gemacht werden, da müssen wieder Erhebungen gepflogen werden, neue Einvernehmungen von Sachverständigen und Vertrauensmännern müssen erfolgen. Der Steuerschuldige — bald hätte ich gesagt der Angeklagte (Veselost. — Heiterkeit.) — muß selbst über seine Fassion gehört werden, und auf diese Art zieht sich die ganze Sache hinaus.

Wenn aber die Commission ihr Elaborat fertig hat, dann tritt eine Überflutung mit Kanzleiarbeiten, mit Ausfertigung der Bescheide ein. Wäre die Veranlagung der Steuer successive so vor sich gegangen wie früher, unter Bemessung und Ausfertigung der Entscheidung von Fall zu Fall je nach Erschöpfung des Materials, so würde die Kanzlei, um einen krainischen Ausdruck zu gebrauchen, entgegen gearbeitet haben und wären die Bescheide entgegen hinausgegeben worden, es hätte sich alles viel schneller abgespielt. Jetzt wird aber, wenn die Commission ihre Aufgabe vollendet hat, die Kanzlei mit dem ganzen Material überschwenmt und muß die Ausfertigungen auf einmal machen. In einem solchen Momente versagen natürlich die Arbeitskräfte. Es ist aber ganz unmöglich und wäre auch ökonomisch gar nicht zu verantworten, das ganze Jahr hindurch das Kanzleipersonal in solcher Höhe zu erhalten, um einer derartigen Überschwemmung, die momentan eintritt, Herr zu werden.

Das Material, welches die Commissionsberathung ergeben hat, wird also von der Kanzlei wieder erst im Laufe von ein oder zwei Monaten aufgearbeitet. Eine weitere Folge davon ist aber auch wegen der Gleichartigkeit der Bescheide, daß das mittelst einer Druckorte geschieht. Ich habe aus den Reden der verschiedenen Herren Abgeordneten den Eindruck erhalten, daß sie es für eigenthümlich, ja fast verlegend finden, daß alles mit einer Druckorte erledigt wird. (Veselost. — Heiterkeit.) Ich glaube aber, daß man in der Benützung der modernen Vervielfältigungsapparate denn doch keine persönliche Beleidigung erblicken kann, sondern sich vielmehr darüber freuen sollte, daß die Kanzlei auch von den Fortschritten unserer modernen Vervielfältigungstechnik endlich Gebrauch macht und das langweilige,

die Geschäfte nur noch mehr hinausziehende Abschreiben jedes einzelnen Bescheides dadurch vereinfacht, daß die Parteien durch gedruckte Formulare möglichst rasch verständig werden.

Aus diesen Momenten möchte ich die Herren bitten zu entnehmen, daß die Verzögerungen, die hier eintreten, in der Natur der Sache begründet sind und auch mit der größten Personalvermehrung nicht abgestellt werden können, weil der Schwerpunkt in der Amtierung der Commissionen liegt. Wir Beamten haben die gleiche Erfahrung schon seit langem gemacht, weil wir mit so einer, ich möchte sagen, unglücklichen Commission — ich bitte die Mitglieder, dies nicht übelzunehmen — seit 1881 amtieren. Das ist die Militärtribunalmessungscommission. Da machen wir dieselben Erfahrungen. Vom October, wo die Erhebungen beginnen, bis zum Frühjahr arbeitet der arme Tax-Referent, um nur das Material für die Commission fertigzustellen. Dann tritt diese zusammen und es werden die armeligen Fälle — die meisten Fälle betragen einen Gulden — sehr lange berathen, und das Resultat geht dann wieder an die Bezirkshauptmannschaften zurück, welche die Ausweise verfassen und die einzelnen Erkenntnisse hinausgeben. Dort kommt, weil man es mit einer etwas vaganteren Bevölkerung zu thun hat, noch der Nachtheil hinzu, daß man den Mann, dessen Domicil in Herbeste bei der Constatierung seiner Erverbsverhältnisse bekannt war, im Frühjahr nicht mehr findet.

Bei der Steuercommission ist dies wenigstens nicht der Fall, weil wir da mit stabileren Elementen zu rechnen haben.

Herr Luckmann hat weiters darauf hingewiesen, daß es sehr lange dauert, bis eine Bemessung erfolgt, und daß ihm ein Fall bekannt sei, wo eine Bemessung seit zwei Jahren nicht stattgefunden habe.

Ich möchte darauf aufmerksam machen, daß allerdings die Wahrnehmung gemacht wurde, und daselbe wiederholt sich täglich, daß, wenn einmal der Verwaltungsgerichtshof angerufen wird, bei der großen Überbürdung desselben eine Entscheidung vor ein bis zwei Jahren kaum zu gewärtigt ist. Nicht nur in Steuersachen, sondern überhaupt in allen administrativen Angelegenheiten dauert es gewöhnlich gut zwei Jahre, bis die Entscheidung kommt. Wenn nun in einer wichtigen principiellen Frage — und dies ist, glaube ich, in dem Falle, den Herr Luckmann im Auge hat, auch eingetreten, die Entscheidung des Verwaltungsgerichtshofes angerufen wird, dann sagt sich die Bemessungsbehörde: für das nächste Jahr möchte ich erst dann die Bemessung machen, wenn ich durch die Entscheidung des Verwaltungsgerichtshofes fixe Directiven bekommen habe, wie jetzt eigentlich vorzugehen ist. Das ist aber auch sehr begreiflich, denn eine solche Bemessung bei einem großen Unternehmen ist keine kleine Arbeit, und wenn sie auf falschem Principe aufgebaut war, muß die ganze Arbeit erneuert werden. Im Hinblick auf die Neuheit der ganzen Steuergesetzgebung, wo frühere Präcedenzfälle, Entscheidungen höherer Behörden u. noch nicht vorliegen, ist es deshalb für die Finanzbehörde von eminenter Wichtigkeit, daß sie über gewisse principielle Gesichtspunkte eine Entscheidung des Verwaltungsgerichtshofes abwartet und erst dann mit der neuen Bemessung vorgeht.

Ich gebe sehr gerne zu, daß es für einen bedeutenden Steuerträger nicht angenehm ist, auf Grund der alten Bemessung weiter zu zahlen. Aber schließlich wird ja dann abgerechnet, es erfolgt ein Ausgleich etwaiger Überzahlungen und der Betreffende hat doch den Vortheil, daß er gegen die neue Bemessung, die gewiß auf die Entscheidungsgründe und auf den Rechtsgrundsatz basiert ist, den der Verwaltungsgerichtshof aufstellte, nicht wieder vor diesem Gerichtshofe ankämpfen muß, was ja der Fall wäre, wenn die Bemessung nach den alten Grundsätzen alljährlich erfolgen würde, ohne Rücksicht, ob eine Sache beim Verwaltungsgerichtshofe anhängig ist oder nicht.

Vom Herrn Luckmann wurde weiters darauf aufmerksam gemacht und darüber Klage geführt, daß die Personaleinkommensteuer nach der Bemessung des Vorjahres auch für jene Beamten fortzuzahlen ist, welche eventuell aus dem Dienste ausgeschieden oder gestorben sind, und er hat hauptsächlich darüber Beschwerde geführt, daß die Vorschreibungen ungeachtet solcher Veränderungen dieselben bleiben, daß der Dienstgeber eine Art Steuereinnahmer für den Staat sei und daß er nicht einmal eine Legitimation in der Hand habe, nämlich die neue Vorschreibung.

In dieser Richtung kann ich eine Remedur nicht eintreten lassen, weil wir hier eine stricte gesetzliche Bestimmung haben, welche dahin lautet, daß die Personaleinkommensteuer so lange nach dem früheren Ausmaße fortzuzahlen ist, bis die neue Bemessung erfolgt. Übrigens hat ja der betreffende Dienstgeber eine Legitimation in der vorjährigen Steuervorschreibung und in der bezüglichen Gesetzesstelle. Wenn sich also seine Beamten beschwert erachten, so hat er ihnen gegenüber diese Legitimation. Was aber jene Steuern betrifft, die von Personen zu zahlen sind, die entweder gestorben oder aus dem Dienste ausgetreten sind, so mache ich aufmerksam, daß für diese Kategorie von Bediensteten die Steuer nicht weiter zu zahlen ist, vorausgesetzt, daß in dem vom Gesetze verlangten Zeitraum auch diese Veränderung bei der Steuerbehörde angemeldet worden ist.

Ich habe Anlaß genommen, in dieser Richtung den irrtümlichen Anschauungen, die vielleicht bei einzelnen Steuerbehörden bestehen, entgegenzutreten, respective die erforderlichen Weisungen hinausgegeben, daß Beschwerden in dieser Richtung zu berücksichtigen sind. Ich glaube also, in diesem letzteren Punkte ist den Anschauungen und Beschwerden des Herrn Abgeordneten Luckmann bereits Rechnung getragen.

Der Herr Abgeordnete Luckmann hat weiters bemerkt, daß die Bemessungen doch bis 1. Juni erfolgt sein könnten, wenn die Fassungen im November überreicht wurden. Ich habe dieses Thema schon im Eingange meiner Besprechung erörtert und glaube, nicht wieder darauf zurückkommen zu sollen. Ich würde es sehr wünschenswert erachten, daß jedermann bis 1. Juni im Besitze der neuen Personaleinkommensteuervorschreibung sei und es wird die thunlichste Beschleunigung seitens der Behörde erfolgen. Ob es aber möglich ist, daß jener Moment eintritt, den Herr Luckmann mit den Worten bezeichnete: «es wäre sehr angenehm, wenn man den Zahlungsauftrag bis 1. Juni erhält,» ob dieser angenehme Moment am 1. Juni eintreten wird, kann ich nicht verbürgen, das Möglichste wird aber gewiß gechehen.

Nasproti gospodu poslanecu Ažmanu nimam nič več odgovoriti, ker je umaknil svoj predlog. Opozoriti moram le še na to, da dotična komisija gotovo po najboljši vesti in vednosti postopa in tudi državni organi, davčni referenti, kadar imajo pripravljati dotični materijal za vse komisije, postopajo kolikor mogoče ne veksatorično. Ako ima gospod poslanec vtis, da se je v enem ali drugem slučaju vendar veksatorično postopalo, prosim ga samo pomisliti, da mora dotični uradnik pripravljati cel materijal za komisijo in da ne ve, kakšna vprašanja se bodo stavila v komisiji, za kakšne slučaje mora odgovoriti in mora pripravljen biti svoj materijal predložiti komisiji. In pri tem pa je v enem ali drugem slučaju mogoče, da je postopanje dotičnega uradnika napravilo veksatoričen vtis. Gotovo pa so vsi tisti uradniki previdni in se ozirajo tudi na davkoplachevalce in nimajo intencije veksatorično postopati.

Gospod poslanec Božič se je pritožil, da se povodom toče davek ni odpisal. Jaz ne vem, ali so se dotične stranke pritožile pri ministerstvu in ali je ministerstvo odobrilo razsodbo nižjih instanc, in zato mi ni mogoče o tem sedaj razpravljati. Zaradi podpore, katere Vipavci niso dobili, moram izreči, da danes nisem v položaju odgovarjati, ker mi dotični materijal ni na razpolaganje, pridržujem si pa celo stvar v visoki zbornici pri drugi priliki razjasniti in vzroke konstatirati, zakaj je okrajno glavarstvo v Postojni smatralo, kakor je rekel gospod deželni poslanec: »dass er überzeugt sei, im Wippacher Thale herrsche ein Nothstand nicht.«

Jaz bom pri drugi priliki celo stvar razjasnil. Dem Herrn Abgeordneten Grafen Barbo möchte ich nur mit wenigen Worten erwidern.

Er hat eigentlich dasselbe Thema berührt, welches ich gegenüber dem Herrn Abgeordneten Ažman mit einigen Worten zu erläutern in der Lage war, nämlich das veratorische Vorgehen der Steuerreferenten. Er hat sich vielleicht etwas schärfer ausgedrückt, und darauf möchte ich noch mit ein paar Worten zurückkommen. Wenn man bedenkt, dass die Steuerinspectoren in der Regel aus einer Zeit stammen, wo wir die neue Steuergesetzgebung noch nicht gehabt und wo wir jenes Mädchen aus der Fremde, die sogenannte Steuermoral, in Osterreich überhaupt wenig gekannt haben, aus einer Zeit also, in welcher der Steuerinspecteur — sit venia verbo — der bestangelogenste (Poslanec Višnikar — Abgeordneter Višnikar: Der bestgehafste), auch der bestgehafste Mann im ganzen Bezirke gewesen, wenn man das bedenkt, so wird man es einem solchen Manne nicht übel nehmen, dass er sich von der Vergangenheit noch nicht so gänzlich losreißen kann und dass in ihm nicht auf einmal jene Wandlung vorgegangen ist, vermöge welcher er über Nacht das Vertrauen in die Bevölkerung gewinnt, zumal ja auch jene Wandlung in der Bevölkerung noch nicht eingetreten ist, die wir eben in der Erziehung zur Steuermoral anstreben müssen. Ich glaube, beides ist noch nicht eingetreten, es ist die Steuermoral noch nicht auf ihrer vollen Höhe angelangt, und die Worte des Herrn Abgeordneten Grafen Barbo geben ja nur ein Zeugnis dafür, dass diese Steuermoral noch nicht jene wünschenswerte Höhe erreicht hat. Dann darf man es aber auch den Executivorganen nicht zu schwer anrechnen, wenn sie dieselbe Überzeugung haben, wie der

Herr Abgeordnete Graf Barbo und auf Grund dieser Überzeugung hier und da — vielleicht oft, ich will auch dies zugeben — Anfragen stellen, die vielleicht besser unterblieben wären.

Was die Entscheidungen des Verwaltungsgerichtshofes anbelangt, nach denen angeblich noch nicht vorgegangen werden soll, so bitte ich, zu berücksichtigen — dies betrifft eben eine Bemerkung des Grafen Barbo — dass die Entscheidungen des Verwaltungsgerichtshofes meritorischer Natur allen Finanzbehörden zur Danachachtung hinausgegeben werden. Nur geschieht das nicht immer in jenem Zeitpunkte, in welchem das Publicum von einer solchen Entscheidung durch die Zeitungen Kenntniss erhält, sondern das geschieht dann, wenn der Verwaltungsgerichtshof sein Erkenntnis ausgefertigt und an die betreffende Centralstelle geleitet hat und wenn dort wieder die entsprechende Ver vielfältigung vorgenommen worden ist.

Da möchte ich aufklärend bemerken, dass von dem Momente, wo die Entscheidung im Rathsaale des Verwaltungsgerichtshofes verkündigt wird, bis zur Hinausgabe an die Parteien oft Monate verstreichen.

Infolgedessen kann es sich sehr leicht ergeben, dass im Publicum eine Entscheidung schon bekannt ist, während die Behörden, die sie wohl aus den Blättern, aber nicht authentisch kennen, sich nicht danach richten dürfen, solange sie ihnen nicht durch das vorgefetzte Ministerium mit der Weisung bekanntgegeben wird, dieselbe bei gleichen Fällen zu beachten.

Gerade aber nach der Richtung, was die Erhebungen und Bemängelungen der einzelnen Fassionen betrifft, kann ich den Grafen Barbo versichern, dass die diesfällige Entscheidung des Verwaltungsgerichtshofes erst in der allerletzten Zeit — ich glaube vor 14 Tagen oder drei Wochen — herabgelangt ist und auf Grund dieser Entscheidung auch die Finanzbehörden verständigt wurden.

Im übrigen nehme ich die Anregungen, welche die heutige Debatte geboten hat, zur Kenntniss und werde so viel als möglich trachten, denselben gerecht zu werden. (Dobro! — Bravo!)

Deželni glavar:

Gospod poslanec kanonik Kalan ima besedo.

Poslanec Kalan:

Glede osebno-dohodninskega zakona in izvajanja tega zakona je bilo danes od raznih strani govorenega že toliko, da je pač naslednjim govornikom težko, povedati kaj novega. Tega namena tudi jaz nimam, ampak le to bi omenil, da je iz vseh današnjih govorov in izjav razvideti, da se kaže pri tem zakonu, da je zakon nov, in ta novost se nekako neljubo dotika tako uradnikov kakor davkoplachevalcev. Uradniki so bili precej v začetku v težkem položaju, zmagovati velikanski materijal zakona samega in vse naredbe, ki so bile izdane službenim potom, in zato je popolnoma umevno, da se pri izvajanju tega zakona in dotičnih naredb v prvih letih dogajajo nedostatki, ki se dajo deloma z nepoznanim zakonom in naredbami opravičevati.

Ker sem tudi član deželne prizivne komisije, moram reči, da se v tem oziru ne more pavšalno govoriti, da

bi uradniki sploh postopali veksatorično. Tukaj je treba razlikovati. Nekateri postopajo jako dobrohotno, drugi pa tudi tako, kakor so gospodje poudarjali.

Ravno to je pa tudi glede davkoplačevalcev, da so bili pred popolnoma nov položaj postavljeni, v katerem jim je bilo težko se takoj vdomačiti. Za to se čuti neko nasprotje, kakor sploh proti davkom, posebno pa proti novemu davku. Upati pa je, da bodo, ko se enkrat zakon, ki je sam po sebi pravičen, vdomači, pritožbe z ene in druge strani polagoma ponehale.

Glede deželne prizivne komisije, o kateri je bil tudi govor in katere članom iz deželnega zbora se je priporočalo, da bi gledali na varstvo malih posestnikov, moram tudi kot član komisije izjaviti, da se je v tem oziru že sedaj tako postopalo in da bi jaz z ozirom na to za predlog gospoda poslanca Ažmana, če bi ga ne bil umaknil, ne bil mogel glasovati. Najboljši dokaz je pač ta, da smo izvoljeni člani deželnega zbora v deželni prizivni komisiji postopali tako v tem zmislu, da se nam je od strani uradnikov večkrat očitalo, češ, to ni nobena deželna prizivna komisija, ampak nekaka «Abzwickungs-Commission». (Veselost — Heiterfeit.)

Neljubo, gospoda moja, pa mi je poseči nazaj na besede gospoda poslanca grofa Barbota, ki je to priliko porabil, da je, govoreč o davčni morali, rekel, da so zlasti člani onega stanu, ki bi morali najbolj varovati moralo in skrbeti za nje povzdigo, v tem oziru podali jako netočna pojasnila glede fasije.

Gospod zastopnik vlade je te besede gospoda grofa Barbota za svoj namen jako dobro uporabil. To je dokaz, kako neumestne so bile iz tega stvarnega stališča. Zlasti pa jaz jako obžalujem, da je gospod poslanec grof Barbo, če sem ga prav razumel, tisti stan, duhovski stan, kateremu imam čast se prištevati tudi jaz, izvzel iz vseh stanov in ga postavil kot tistega, kateri v tem oziru najbolj neresnično postopa s fasijami.

Gospod govornik za svoje besede ni podal nobenih dokazov, in jaz mislim, da je bilo zlasti zaradi tega neumestno od njegove strani to poudarjati, ker smo vsaj mi člani deželne prizivne komisije z besedo vezani, varovati molčečnost.

Ampak tudi, ako bi bilo resnično, kar je rekel, moral bi bil dokaze navesti, kajti ako bi mu hotel enako z enakim vračati, naj mi verjame, da jaz ne bi prišel v zadrego, bodisi katerega koli stanu zastopnike imenovati in reči, da so tako postopali. Toda tega jaz ne storim, ker ima vsak stan gotovo posameznike, da tako postopajo, ampak zaradi tega celi stan javnemu zasmehu izročiti, je neumestno, in o tem prepuščam visoki zbornici, da ima in izreče svojo sodbo.

Poslanec dr. Tavčar:

Predlagam konec debate.

Deželni glavar:

Predlagal se je konec debate. Preden glasujemo o tem predlogu, omenjam, da sta še oglašena k besedi poslanca Pfeifer in grof Barbo. Ta dva gospoda bosta imela torej še besedo.

Prosim sedaj glasovati. Gospodje poslanci, ki so za konec debate, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Besedo ima sedaj gospod poslanec Pfeifer.

Poslanec Pfeifer:

Nisem nameraval poseči danes v splošno razpravo, ker nimam namena vse neprilike, ki se dogajajo pri izvrševanju davčnega zakona glede personalnih, obrtnih in drugih davkov, spraviti pred deželni zbor, vendar pa sem prisiljen nekoliko besed tukaj spregovoriti, in sicer mi najprej dovolite, da izražam v nekem oziru svoje zadoščenje.

Leta 1898., ko sem grajal vse te nedostatke, bil sem osamljen. Lansko leto mi je priskočil tovariš iz Vrhnike na pomoč, danes pa imam mnogo pristašev in prijateljev, ki so vsi svojo nezadovoljnost izrazili nad tem, kako se postopa pri izvrševanju novih davkov. (Veselost — Heiterfeit.)

Prvi gospod predgovornik se je pritožil, da se tako pozno rešujejo davčne zadeve, zlasti da se prekasno dostavljajo plačilni nalogi. Jaz se temu prav nič ne čudim.

Najprej naj se nepotrebno pisarjenje odpravi, potem bodo pa uradniki lahko izhajali s poslom, ki ga imajo. Le pomislite, da se skoraj vsaka fasija kot neresnična sumi in to napiše strankam, ne da bi se utemeljevali razlogi, potem so pa davkoplačevalci zopet primorani dati pojasnila, in tako je vedno dosti pisarjenja. Ako se bodo pri katastralnem donosu tisti, ki nimajo 250 gld. dohodka iz zemljišča, tako kakor do sedaj, lovili okolu in se bo gledalo tega in tega notri spraviti, ki ima morda 80 gld. katastralnega dohodka, in če se bo pri takem stikavalo, koliko je prašičev zaklal, koliko je vina prodal ali spil i. t. d. i. t. d., ja, potem ne pridemo nikdar ven iz teh pisarij.

Ker že o nepotrebni pisarijah govorim, hočem omeniti, da se je leta 1898. prav veliko praznega dela po davkarskih organih storilo; dobili so nalog, da so iz zemljiške knjige morali izpisati vse terjatve. Vsak pa ve, da veliko teh terjatev ne obstoji več v polnem obsegu, ali pa so že popolnoma plačane. Torej je to bilo prazno delo, in dotični akti se sedaj brez vsega pomena v prahu valjajo.

Povod temu, da sem se oglasil k besedi, je to, ker hočem k marg. št. 2. nekoliko besed spregovoriti.

Leta 1878. je vlada za izterjevanje zaostalih davkov nastavila takozvane davčne eksekutorje in ob enem vpeljala prav visoke izterjalne troške, ki zadenejo tistega, ki o pravem času ni odrajtal svojega davka. Izmed teh troškov so najhujše obremenili davkoplačevalca tako imenovani opominjevalni troški. Ti troški so znašali v prvih sedmih dneh po 5 kr. in za drugih sedem dni po 10 kr., torej skupaj 1 gld. 05 kr. in to vsako četrletje ne glede na visokost davka, katerega je imel dotičnik predpisanega. Če je zaostal za 1 kr., 1 gld. ali 100 gld., naložili so se dotičniku opominjevalni troški 1 gld. 05 kr., in če se je to ponavljalo, da celo leto ni plačal, znašalo je to 4 gld. 20 kr.

Proti tem neprimerno visokim troškom je zavladala splošna nevolja davkoplačevalcev, ki so po svojih poslancih zahtevali, da se dotični troški primerno znižajo. Po večletnem naporu se je toliko doseglo, da so se manjšim davkoplačevalcem do 20 gld. davka znižali opominjevalni troški na 10 kr., med tem ko se za davkoplačevalce, ki plačujejo nad 20 gld. davka ali pristojbin, dotični troški niso znižali, ampak še obstoje v prvotni visokosti, tako da se davkoplačevalcu nalagajo dotični troški ne glede na to, ali ima predpisanega nad 20 gld. ali 100 gld. ali 1000 gld. davka.

Zato jaz mislim, da bi bilo dobro, da bi se ti opominjevalni troški stopnjevali, da bi se neke stopnje napravile z ozirom na visokost davka, katerega je kdo dolžan ostal, tako da bi znašali na primer za nad 20 do 50 gld. 20 kr., za nad 50 do 100 gld. 30 kr., za nad 100 do 200 gld. 50 kr., za nad 200 do 300 gld. 70 kr., in za nad 300 do 400 gld. 90 kr.; kar je pa nad 400 gld. naj ostane pri sedanji visokosti.

Pri vojaški taksi na primer se računi 10 kr. opominjevalnih troškov do zneska 2 gld.; če pa znaša taksa 3 gld., računi se že polna tarifa 1 gld. 05 kr, in vendar se ne more reči, da bi tisti, ki plačujejo po 3 do 5 gld. takse, bili že sami bogatini. Torej se morajo pri vojaški taksi in pri drugih pristojbinah tudi opominjevalni troški znižati.

Dalje, gospoda moja, bi še rad spregovoril o obrokih za vplačevanje davkov, zlasti hišnorazrednega in zemljiškega davka.

Vsak gospod te visoke zbornice, ki je kedaj davčno knjižico imel v roki, videl je na prvi strani zapisano, da se zemljiški in hišnorazredni davek imata odrajtovati zadnji dan vsakega meseca, torej v dvanajstih obrokih z zamudnimi obrestmi vred od tistega dne, ko je zapadel hišnorazredni in zemljiški davek. Ker se morata ta dva davka odrajtovati v dvanajstih obrokih, mora se tudi dvanajstkrat računati zamudne obresti. To je silno komplicirano delo, komplicirano ne samo za uradnike, ampak nerazumljivo je tudi za davkoplačevalca, ki res ne more razumeti, na kakošen način so se take vsote izračunale. Jaz mislim, če bi se jim tudi posebne tabele za to dale, bi jih ne razumeli, ako jim kakšen zvedenec stvari ne pojasni. Torej naj bi se po mojem mnenju primerno skrčili obroki za vplačevanje davka, s čimur bi se davkoplačevalcem prihranilo nekaj nepotrebnih potov in troškov, davčnim oblastvom pa mnogo praznega dela, tako da bi potem ne bilo treba zmirom števila uradnikov pomnoževati.

Vrhutega bi pa še, če bi se to delo nekoliko skrčilo tam, kjer sta sedaj dva davčna eksekutorja, morda en sam eksekutor zadostoval.

Z ozirom na te kratke opazke bi jaz stavil sledečo resolucijo:

«Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, posredovati pri c. kr. vladi, da tudi pri izterjevanju davkov in pristojbin v zneskih nad 20 gld. sedanje izterjevalne stroške zniža ter primerno spremeni obroke za vplačevanje raznih davščin osobito zemljišnega in hišnorazrednega davka.»

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca Pfeiferja, izvolijo vstati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadosti podprta in je torej v razpravi. Gospod poslanec grof Barbo ima besedo.

Abgeordneter Graf Barbo:

Hohes Haus! Gegenüber den Ausführungen Seiner Excellenz des Herrn Landespräsidenten bin ich genöthigt, noch auf einige Momente die Aufmerksamkeit des hohen Hauses in Anspruch zu nehmen und zwar aus dem Grunde, weil der Herr Abgeordnete Kalan bemerkt hat, daß es ein Fehler von mir gewesen wäre, einzugestehen, daß die Steuermoral in der Bevölkerung noch nicht im wünschenswerten Maße vorhanden sei. Er meint, dies sei ein Fehler gewesen, denn der Landespräsident war dadurch in der Lage, mich mit meinen eigenen Worten zu schlagen.

Ich glaube, es ist durchaus kein Fehler, so etwas einzugestehen; denn es ist nicht zu leugnen — und dies ist in der Natur der Sache begründet —, daß da und dort die Steuermoral noch nicht in dem wünschenswerten Maße vorhanden ist. Deshalb, meinte ich, sollen die behördlichen Organe nicht gleichmäßig vorgehen, in der Richtung nämlich, daß sie solche, welche wahrheitsgemäß fatieren, ebenso behandeln, wie andere, von welchen es wirklich als begründet angesehen werden muß, daß sie nicht wahrheitsgemäß fatiert haben. Wenn ein Unterschied gemacht wird, so wird derjenige, der wahrheitsgemäß fatiert und die beste Absicht hatte, sich nicht verletzt fühlen, wenn man aber von vornherein sieht, daß man mit denen, welche unwahr fatieren, in einen Kofsch geworfen wird, so muß man sich verletzt fühlen.

Der Herr Abgeordnete Kalan hat aber meine Worte zum Schluss meiner Ausführung falsch interpretiert; er hat geglaubt, ich benütze den Anlaß, um über den geistlichen Stand loszuziehen. Ich habe keinen Stand, keine Person genannt, und wenn er meint, ich solle Beweise anführen, so weiß er, daß ich nicht mit einzelnen Fällen kommen kann, weil ich gebunden bin und nichts sagen darf. Aber im übrigen halte ich fest daran, was ich ausgesprochen habe: «Es wäre zu wünschen, daß gerade derjenige Stand, welcher berufen ist, die Moral in jeder Beziehung zu heben, sowie alle Stände, welche vermöge ihrer Bildung in der Lage sind, dem Gesetze entsprechend vorzugehen, daß diese vorgehen und wahrheitsgetreu fatieren.» Wenn dies der Fall ist, wird sich die Steuermoral gewiß bedeutend heben.

Deželni glavar:

Debata je zaključena, in gospod poročevalec ima končno besedo.

Poročevalec Košak:

Z ozirom na tako obsirno debato, ki se je razvila o tej zadevi, nimam ničesar omeniti, temveč samo priporočam, da se resoluciji gospoda poslanca Luckmanna in Pfeiferja sprejmeta.

Deželni glavar:

Najprej bomo glasovali, da se marg. št. 3. in 4. § 2. vzameta na znanje.

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Sedaj prosim glasovati o resoluciji gospoda poslanca Luckmanna, ki se glasi:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

«Die hohe k. k. Landesregierung wird erfucht, die geeigneten Vorkehrungen zu treffen, daß die Zahlungs- aufträge für die Personaleinkommen-, Besoldungs- und Erwerbsteuer jenen Verpflichteten, welche ihre Forderungen rechtzeitig eingebracht haben, spätestens bis zur Fälligkeit der ersten Zahlungsrate zugestellt werden.»

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo tej resoluciji, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sedaj pride na vrsto še resolucija gospoda poslanca Pfeiferja, ki se glasi:

«Deželnemu odboru se naroča, posredovati pri c. kr. vladi, da tudi pri izterjevanju davkov in pristojbin v zneskih nad 20 gld. sedanje izterjevalne stroške zniža ter primerno spremeni obroke za vplačevanje raznih davščin osobito zemljiščenega in hišnorazrednega davka.»

Gospodje, ki pritrjujejo tej resoluciji, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeta, in s tem je končana točka 8. § 2., davki, in pride na vrsto:

o § 8., A: Ljudske, srednje in visoke šole.
über § 8., A: Volks-, Mittel- und Hochschulen.

Poročevalec Ažman:

Poročati mi je o 8. točki letnega poročila, ki govori o šolstvu, in sicer *lit. A* «Ljudske, srednje in visoke šole». Tukaj beremo pod poglavjem 1. «Nove ljudske šole», da se je v poslovni dobi dovolilo bilo, oziroma ustanovilo 8 novih šol z 12 razredi. Pod številko 2. vidimo, da so se desetere že obstoječe šole razširile, in sicer z 12 razredi, in da sta se ustanovili 2 ekskurendni šoli. Tedaj vidimo v tem poročilu, da je ljudsko šolstvo napredovalo zopet za 26 novih razredov, kar na eni strani pomeni veseli razcvit našega šolstva, na drugi strani pa tudi kaže, da bo vedno več stroškov za vzdrževanje toliko novih šol in pa učnih močij.

Sicer se odsek v podrobno razpravo ni spuščal, in zato prosim, da se to poročilo do marginalne številke 20. vzame z odobravanjem na znanje.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo.

Želi kdo besede?

Gospod poslanec dr. Žitnik ima besedo.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Z ozirom na že pozni čas se hočem pri tej točki letnega poročila omejiti le na par besed. Gospod poročevalec je prej omenjal, da se je šolstvo v zadnjem letu zopet lepo razvijalo in da se je otvorilo 26 novih razredov. Jaz za svojo osebo sem bil — in to zopet javno naglašam — vedno in sem tudi danes še prijatelj ljudskega šolstva. Vendar pa bi si usojal pri tej priliki ponoviti že staro željo, naj bi vendar naša šolska oblastva, kjer razmere to dopuščajo, oziroma kjer razmere v to nujno ne silijo, ne postopala s tako hitrostjo glede razširjanja šol. Priznavam, da so kraji po deželi, posebno da je po trgih otrokom omogočeno redno prihajati v šolo.

Drugače pa je to na deželi, kjer se tudi ustanavljajo tri- ali štirirazrednice, katerih pa otroci ne morejo redno pohajati, ker stanujejo daleč okrog raztreseni in je torej večkrat redni obisk šole le bolj na papirju. To vem sam iz svojega nekdanjega delovanja na taki šoli, ko je pač bilo na papirju zadostno število otrok, a ti niso vsi prihajali v šolo. Jaz mislim, in z menoj tudi drugi, ki z veseljem pozdravljajo napredek ljudskega šolstva, da bi se namen ljudske šole prej s tem dosegel, ako bi se ustanavljalo ondaj, kjer se za to pokaže potreba, namestu večrazrednic več enorazrednih šol, in to velja posebno za deželo, in ondaj, kjer razmere dopuščajo ponavljalni pouk. Jaz v tem oziru ne govorim kot strokovnjak, ampak le omenjam, da tudi učitelji sami priznavajo, da se s poldnevnim obiskom da doseči isti uspeh. Znano je, da Saksonska spada glede ljudskega šolstva med najbolj napredne dežele v celi Evropi, in tam je, kakor sem se sam prepričal iz poročil in kakor mi je pripovedoval tudi neki gospod, ki je popotoval po deželi, 90% enorazrednic in vpeljan je poldnevni pouk. In vendar je na Saksonskem napredek in obisk šol najboljši v celi Evropi. Kjer treba razširjati šole, naj se torej napravi rajše več enorazrednic, nego da se obstoječe šole razširjajo v večrazredne. To bi bila moja želja, ne da bi v tem oziru stavil kako resolucijo.

Pri tej priliki prihajam zopet na slučaj, o katerem se je minuli četrtek, dne 19. t. m., tu obširno govorilo, namreč glede sklada za šolske potrebščine. Njega eks-celencna gospod deželni predsednik se je takrat skliceval na ministersko naredbo iz l. 1892, št. 26.569, ki govori o tem, da morajo krajne občine skrbeti za pokritje stroškov šolskih zgradb in drugih šolskih potrebščin. Jaz nisem jurist, vendar pa sem pazljivo prečital vse odloke, ki to vprašanje pojasnjujejo, in prišel do prepričanja, da se omenjeni odlok nanaša le na take slučaje, v katerih se za eno občino ali za dve občini gradi v prvič kaka nova šola. V takih slučajih je pravično, da cela občina skrbi za svojo šolo, oziroma plača dotične stroške. Toda ravno na Kranjskem je mnogo slučajev, ki temu nasprotujejo in se ljudem krivica godi, ako se postopa po prej omenjenem odloku. In tak slučaj je oni, o katerem je bil govor zadnjič, ko se je šlo za šolo na Primskovem. V enem kraju te občine je obstala že stara šola, katero je gradil le dotični del občine, kjer je bil sedež šole, drugi del

občine pa k temu ni ničesar prispeval. Pozneje, čez toliko in toliko let, je hotela imeti druga podobčina novo šolo in zdaj je dobila cela občina ukaz, da mora troške za novo šolo pokriti. In ravno v tem tiči krivica, da mora troške za novo šolo plačati cela občina, torej tudi oni del občine, ki je že imel svojo šolo.

Da ne bom visoke zbornice predolgo zadržaval z utemeljevanjem te trditve, omenjam le ob kratkem neki drug odlok naučnega ministerstva, ki se tiče občine v Šmihelu na Notranjskem, oziroma šole za podobčino Kal v tej občini. Tu je naučno ministerstvo z odlokom z dne 4. aprila 1894, št. 3082, razsodilo po originalnem nemškem tekstu tega odloka (bere — liešt):

«Dass für die Bestreitung der sachlichen Schulerfordernisse nach dem Gesetze die Schulgemeinde, resp. Ortsgemeinde aufzukommen hat und dass den Schulbehörden gegenüber lediglich die letztere als concurrenzpflichtig erscheint; wie die Schulbeiträge innerhalb der Ortsgemeinde aufgebracht werden, entzieht sich der Ingerenz der Schulbehörde und bleibt es der Ortsgemeinde unbenommen, wegen Aufbringung des bezüglichen Schulaufwandes geeignete Verfügungen, eventuell auch ein Übereinkommen mit den Beitragspflichtigen zu treffen.»

V tem slučaju je torej ministerstvo nekaj določilo, kar je v nasprotju s prejšnjim odlokom, in tako, da ima v tem slučaju občinski zastop sam določiti, kdo da naj plača troške za šolo na Kalu. Občinski odbor Šmihelski je potem res določil, da ima dotične troške trpeti samo podobčina Kal, in višja oblastva so ta sklep občinskega odbora potrdila, oziroma rekurz podobčine Kal odbila. To je enak slučaj, kakor na Primskovem. Sklicujem se v tem oziru še na drug slučaj, ki zadeva občino Zagradec. V to občino spada Marinčavas, ki je všolana na Krko. Tu je bilo treba šolo popraviti. Dotični troški so znašali okolo 100 gld., in okrajno glavarstvo je ukazalo županstvu v Zagradcu, naj plača dotične na vas Marinčovas spadajoče troške v približnem znesku 60 gld. Župan v Zagradcu je menil, kako pride cela občina do tega, da bi plačevala troške za šolo na Krki, kamor je všolana Marinčavas, ko vendar prebivalci iz Marinčevasi nikdar niso plačevali troškov za šolo v Zagradcu.

Županstvo je potem vložilo na okrajno glavarstvo prošnjo, naj bi ukrenilo, da bo plačala dotične troške le Marinčavas, ne pa cela občina, toda okrajno glavarstvo je odgovorilo županstvu: Plačajte, kako pa dobite denar, to je Vaša stvar!

Župan je potem hodil in pobiral denar od hiše do hiše in je nekaj tudi dobil, semtertje so ga pa tudi vun metali, rekoč: Pokaži nam ukaz, da moramo tudi mi za to šolo plačevati!

Če se gre za zgradbo nove šole v občini, kjer še ni šole, je torej popolnoma pravilno, da trpi troške cela občina, ako pa se gre za slučaje, da že obstoji v občini ena šola, pa se namerava graditi še ena, potem naj se vzame v račun to, kar je en del občine že prej za svojo šolo plačal.

Omejujem se samo na te opazke ter predlagam, da ne bo deželni odbor v bodoče morda drugače postopal kakor deželni šolski svet zdaj v mnogih slučajih postopa, nastopno resolucijo:

«Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da se s c. kr. deželnim šolskim svetom dogovori glede enotnega postopanja pri rešitvah pritožeb, oziroma sklepov občinskih zastopov o skladu za šolske potrebščine, in sicer tako, da se uvažujejo prejšnji prispevki posameznih podobčin za šolske potrebe.»

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca dr. Žitnika, izvolijo vstati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadosti podprta in je torej v razpravi.

Čast mi je visoki zbornici predstaviti zastopnika vlade v šolskih zadevah gospoda deželnovladnega svetnika Merka.

Ekscelenca gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik excelenca baron Hein:

Visoka zbornica! Proti resoluciji gospoda poslanca dr. Žitnika jaz nimam ničesar ugovarjati, ker po mojih mislih pride ta stvar v pravi tir, to je na administrativno pot, kamor spada. Proti resoluciji jaz zategadelj ne ugovarjam ničesar, faktično pa moram na besede prečastitega gospoda poslanca dr. Žitnika sledeče odgovoriti. On je sam pripoznal, da je pravično načelo, ako ima cela občina plačevati stroške, kadar se prvič zgradi nova šola v občini, in le potem, kadar se zgradi druga šola, potem morejo konkurirati izključljivo oni posestniki, oni davkoplačevalci, za katere se bo ta šola zgradila. Meni se zdi to zadnje načelo krivično, ker potem je cela občina prispevala k prvi zgradbi in potem pa bi prispevali oni, za katere se druga šola zgradi in, ki so že plačali za prvo šolo, bi bili primorani si novo šolo ob lastnih stroških zgraditi.

To bi bilo nepravilno pravno načelo. Da ima cela selska občina skrbeti za vse šole v občini, je razsodilo državno sodišče v mnogih slučajih in jaz se sklicujem na svoje besede v dotični seji visoke zbornice. V predoseljskem ali primskovskem slučaju je stvar taka bila. Jaz obžalujem, da nimam pri sebi vseh spisov. Tisti so seveda pri ministerstvu, in jaz nisem bil pripravljen, da pride ta stvar zopet v visoko zbornico. Jaz se pa dobro spominjam, da je, kakor kažejo spisi, takrat, ko se je gradilo v Predosljih šolsko poslopje, cela občina prispevala.

Tudi na Primskovem so plačali. Znesek pa, katerega so posestniki ali davkoplačevalci na Primskovem vplačali, se je takrat naložil v hranilnici, in dotično hranilnično knjigo ima gospod dekan, ki je načelnik krajnega šolskega sveta, in cel kapital, ki so ga vplačali davkoplačevalci na Primskovem, je še intakten in se bo naprej sedaj pri zgradbi novega šolskega poslopja izplačal. Znesek, katerega so davkoplačevalci na Primskovem plačali, pride zategadelj sedaj v korist celi občini, tudi davkoplačevalcem v Predosljih, in ako se izračuna, koliko so vplačali davkoplačevalci iz Primskovega in Predoselj, potem pa bo razvidno, da je pra-

vilno, ako sedaj vsi za novo šolo po eni meri prispevajo. Ves kapital, katerega so davkoplačevalci iz Primskovega vplačali, pride sedaj celi občini v korist, in ako si boste izračunili efekt vsega vplačevanja, potem boste prišli do prepričanja, da je stvar ena in ista, kakor bi bila, če bi vsi davkoplačevalci iz začetka po enaki meri prispevali za šolo na Predoseljskem in za šolo v Primskovem.

Jaz mislim, da med obremenitvijo različnih davkoplačevalcev ni nobenega razločka.

Jaz sem že poudarjal, da proti resoluciji ničesar ne ugovarjam, ker po mojih mislih stvar ne spada pred visoko zbornico, ampak na administrativno ali upravno pot in ta resolucija je sposobna, da se reši to vprašanje administrativnim putem. Deželni odbor in deželni šolski svet se bosta posvetovala o tej zadevi, in jaz za svojo skromno osebo sem prepričan, da bo potem tudi deželni odbor enakega mišljenja kakor deželni šolski svet, oziroma deželna vlada.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Žitnik ima besedo.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Jaz hočem le nekoliko pojasniti svoje prejšnje besede, ker je Njega ekscelenca gospod deželni predsednik iz njih izvajal drugačne posledice, nego sem jih jaz imel v mislih. Jaz sem prej hotel reči, ako se v eni občini ali za dve občini gradi prvič nova šola, tedaj je čisto naravno, da ima k dotičnim stroškom prispevati cela občina. Ako je pa v enem delu občine že šola, katero je plačal le dotični del občine, pa ne gre, da bi ta del moral plačati tudi troške za novo šolo, ki se gradi v kaki drugi podobčini iste občine. Tu se spominjam slučajja, ki se je pripetil v Ovsisah. K tej občini spadata podobčini Dobrava in Ovsise. Pred kakimi dvanajst leti se je v tej občini napravila šola na Dobravi samo ob troških te podobčine. Pred tremi leti pa so zgradili šolo tudi v Ovsisah, in zdaj so dobili Dobravci od davkarije poziv, da morajo plačati svoj prispevek tudi za šolo v Ovsisah.

Slučajno je prišel ovsiški župan k meni in me vprašal, kako da morejo priti Dobravci do tega, da bi plačevali tudi za ovsiško šolo, ko oni vendar za svojo šolo od podobčine Ovsise niso ničesar dobili. On me je prosil, naj mu naredim pritožbo proti dotični odredbi. Jaz ne vem, kakov je bil uspeh pritožbe, to pa vem, da so se o tem celo leto prepirali. Kar sem jaz trdil, naj bi veljalo, kadar se gradi nova šola v kakem drugem kraju občine, ne pa kadar se gradi druga šola v eni in isti občini sploh; tako sem jaz menil.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Ažman:

Z resolucijo gospoda poslanca dr. Žitnika se jaz tudi popolnoma strinjam. V položaju pa sem, da tudi jaz tak slučaj lahko navedem iz svoje skušnje, ko se je šlo za novo šolo v Zaspah. Ta podobčina spada v Gorjansko občino. Gorjanska občina je že pred 20 leti zgradila ob svojih troških novo, lepo šolo dvorazrednico. Zaspjani pa so bili nekoliko bolj zaspani, in dolgo niso zase nove šole zidali ter so bile šele onega leta od oblasti prisiljeni, da tudi naredo svojo šolo. Tukaj smo imeli tudi tak slučaj, kakor ga je navedel gospod predgovornik, da podobčina ni hotela ob svojih troških šole zidati, ampak je zahtevala, da plača troške cela občina.

Imeli smo več sej občinskega odbora in sejo krajnega šolskega sveta, kjer se je obravnavala ta reč. Tukaj navajam besede nekega podobčana iz Zaspja, ki je tako rekel: «Jaz vem, da mi nismo za gorjansko šolo niti krajcarja dali in mi kaj drugega še v mislih ni bilo in sem imel zavest, da bomo sami za našo šolo morali plačati. Sedaj pa, ker je postava za nas, sedaj se je pa držimo. Mi sedaj šole nečemo sami delati.» Dvakrat ali trikrat smo imeli sejo in nismo do nobene sklepa prišli, tako, da smo povabili okrajnega glavarja k seji, in ta je predlagal, da naj se v pomirjenje duhov napravi nekak kompromis, namreč, da naj Gorjanci toliko manj plačajo, kolikor bi bili ob svojem času imeli plačati Zaspjani za šolo v Gorjah, ko je ta postava že v veljavi. Pa tudi tega niso hoteli sprejeti, ampak so rekli, postava je za nas in mi smo veseli, da nam boste vi pomagali šolo zidati. Edino to je bilo, kar smo dosegli, da so tlako sami opravili. Ljudje iz Zaspja so sami imeli zavest, da taka procedura ni pravična. Pozneje se bo stvar že uravnala, kar so tudi Zaspjani navajali, ki so rekli: Vi Gorjanci imate več drugih dobrot, vi imate požarno brambo, brizgalnice, za kar mi tudi prispevamo, akoravno imate vi več dobička od tega kakor mi! In tako, pravim, se bo stvar počasi že uravnala. Spočetka je pa vendar bila kolikor toliko krivična.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec je predlagal, da se marg. št. 1. do 20. vzamejo na znanje.

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo vstati. (Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Sedaj pride na glasovanje resolucija gospoda poslanca dr. Žitnika, ki se glasi:

«Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da se s c. kr. deželnim šolskim svetom dogovori glede enotnega postopanja pri rešitvah pritožeb, oziroma sklepov občinskih zastopov o skladu za šolske potrebščine, in sicer tako, da se upvažujejo prejšnji prispevki posameznih podobčin za šolske potrebe.»

Gospodje, ki pritrjujejo tej resoluciji, izvolijo vstati. (Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec Ažman:

V nadaljnem poročilu bom navajal samo marginalne številke, zato ker odsek ni imel prilike, se posebno baviti s posameznimi točkami.

«Raznovrstne šolske zadeve», marg. št. 21.! Naj se vzame na znanje.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schaffer ima besedo.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Da nur an dieser Stelle von den städtischen Mädchenschulen die Rede ist, möchte ich mir erlauben, einige ganz kurze sachliche Bemerkungen bezüglich der deutschen Mädchenschule zu machen.

Ich habe schon in früheren Sessionen Gelegenheit genommen, darauf hinzuweisen, dass diese Schule in verhältnismäßig recht ungünstiger Weise untergebracht ist. Es ist dies damals auch von allen Seiten anerkannt worden, aber es wurde darauf hingewiesen, dass es sehr schwierig ist, die richtigen Räume zu finden, da Schulhäuser nicht vorhanden sind und dass man einstweilen mit der Unterkunft sich begnügen müsste, wie sie derzeit bestehe. Seitdem ich diese Angelegenheit berührt habe, sind aber zwei bis drei Jahre verfloßen und die Schule ist noch immer in denselben Ubicationen untergebracht. Ich möchte, ohne die Herren mit zu vielen Details zu ermüden, bloß darauf hinweisen, dass beispielsweise in dieser Schule, die von ungefähr 430 Mädchen besucht wird, gar kein Lehrzimmer vorhanden ist, in welchem die Raumverhältnisse den Vorschriften der Schulhygiene entsprechen. Denn während für Laibach ein Raum von 4.5 m³ per Schulkind, hier per Mädchen, vorgeschrieben ist, ist in dieser Schule der allgünstigste Raum, der vorhanden ist, etwas über 3 m³ wir haben aber auch Zimmer, wo dieser Raum nur 2.4 m³ beträgt, also nahezu die Hälfte von dem, was eigentlich vorgeschrieben ist. Ähnlich verhält es sich auch mit der Höhe der Schulzimmer. Diese ist in Laibach mit 4 m bemessen; aber auch diese wird an der bezeichneten Schule nicht erreicht.

Ich möchte die Aufmerksamkeit auf diese Angelegenheit heute nur insofern richten, dass es an der Zeit wäre, auf eine gewisse Besserung bedacht zu sein und, da wir den Obmann des Stadtschulrathes in unserer Mitte haben, wäre ich sehr dankbar, wenn er uns mittheilen könnte, ob schon ein Plan bestehe und in welcher Weise — nicht morgen oder übermorgen, aber in verhältnismäßig naher Zeit — in dieser Richtung den Forderungen der Pädagogik und der Schulhygiene wird Rechnung getragen werden.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Rad priznavam, da so prostori, v katerih je nastanjena nemška deklška ljudska šola

mesta ljubljanskega, nedostatni, vendar pa niso tako grozni, da bi se moglo reči, da v sanitarnem oziru nikakor ne odgovarjajo. Ta šola je nastanjena v prostorih, ki niso bili prvotno za šolo namenjeni, in pri takih je čisto naravno, da ni mogoče uveljaviti vseh zahtev, katere dandanes higijena stavlja do šolskih prostorov; vendar pa je šola nastanjena na pripravnem kraju, kjer je dosti zraka in svetlobe. Res bi bilo želeti, da bi bila nastanjena v boljših prostorih; toda jaz opozarjam, da so razmere, katere je popisoval častiti gospod predgovornik v primeri z razmerami, kakršne so leta in leta obstajale na bivši gimnaziji v starem licealnem poslopju, veliko ugodnejše. Res pa je, da bo potreba mestni občini skrbeti za to, da se ta šola nastani v boljših prostorih. Mislilo se je na to, ko se bo osemrazredna slovenska deklška ljudska šola pri Sv. Jakobu zgradila, da bi se potem nemška deklška ljudska šola v tiste prostore preselila, kjer je sedaj slovenska osemrazredna deklška šola. Seveda ti prostori končno ravno tako ne odgovarjajo popolnoma, ker glede višine ne odgovarjajo zahtevam, ki se dandanes stavlja do šolskih poslopij in tudi glede zračnega kubusa ne; vendar bi pa bili tisti prostori nekoliko boljši, ker bi se seveda samo večje sobe porabile za šolo, manjše sobe pa za šolske zbirke in kaj enakega.

O tem se je torej v mestnem šolskem svetu govorilo, toda med tem, ko je mestni šolski svèt obračal, je pa deželni šolski svèt obrnil. Sklenil je namreč deželni šolski svèt, da se ima ustanoviti v Ljubljani tretja deška ljudska šola, in namignil je mestnemu šolskemu svetu, da naj to vmesti v one prostore, kjer je bila sedaj slovenska osemrazredna deklška šola. Ko se bo ta slovenska deklška šola izselila v nove prostore, bo moral mestni šolski svèt tretjo deško ljudsko šolo odpreti in potemtakem po zopet prišel v veliko zadrego zaradi boljših prostorov. Ker se v mestnem šolskem svetu stvar ni dalje razpravljala in mestna občina ljubljanska svojega stališča tudi še ni označila in je gotovo, da bi novi poslopji za nemško deklško in za deško ljudsko šolo stali jako veliko denarja, ne morem v imenu občine nobene obvezue izjave podati; prepričan pa sem, da bo mestni šolski svèt v zvezi z mestno občino skrbel, da se nedostatom ene in druge šole na Vrtačah kolikor mogoče odpomore.

Prosim, naj bi se častiti gospod poslanec dr. Schaffer zadovoljil s tem pojasnilom; moja skrb, pa bo da se kolikor mogoče odstranijo vsi nedostaki glede nastanjanja katerekoli omenjenih šol.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Ich nehme die gebotene Aufklärung mit Befriedigung zur Kenntnis und zweifle nicht an der Absicht der berufenen Behörde, sobald es geht und so gut es geht, Wandel zu schaffen. Aber ich glaube, ohne dass ich einen bestimmten Antrag stelle, es wird der Moment kommen, wo der Bau eines Schulhauses wird ins Auge gefasst werden müssen, eine andere Lösung wird es nicht geben. Ich behalte mir vor, nicht heute, aber bei einer anderen Gelegenheit, auf diesen Gegenstand in dem Sinne eines Schulhausbaues zurückzukommen.

Poročevalec Ažman:

Ker je ta stvar, zadevajoča osemrazredno dekliško šolo pri Sv. Jakobu, s tem poravnana, nadaljujem svoje poročilo.

O marg. št. 22. «Podpore za šolske zgradbe» nimam nič omeniti. Vzame naj se na znanje.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Istotako naj se vzame na znanje marg. št. 23.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Pač pa se je odsek mudil pri marg. št. 24., iz katere posnamemo, da se je v krškem okraju na nekaterih šolah odprl nadaljevalni pouk za odrastle, ki v mladosti niso imeli prilike, v šolo hoditi, in da se je ta pouk na tistih šolah povoljno obnesel. Težkoča je le v tem, da za nagrade učiteljem za tako izredno poučevanje ni lahko sredstev dobiti; dežela je za šolstvo preobložena, država pa tudi rada ne prispeva. Odsek je sklenil resolucijo, da bi se tak pouk tudi kje drugod po deželi vpeljal, ker je res koristen, vendar se pa tudi pridružuje mnenju deželnega odbora, da bi se nagrade za tak pouk dajale iz državnih sredstev. Zato predlagam:

«Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, vplivati v porazumljenju z deželnim šolskim svetom na to, da se tudi po drugih glavarstvih skuša vpeljati nadaljevalni pouk za take odrastle, ki v mladosti niso imeli prilike naučiti se brati in pisati. Nagrade za tak pouk pa naj bi se dajale iz državnih sredstev.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — *Niemand meldet sich.*)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogom odseka za letno poročilo, izvolijo vstati.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Sprejeto.

Poročevalec Ažman:

V nadaljno poročilo o šolstvu se ne bom spuščal, ker odsek tudi ni imel kaj posebnega pripomniti, in zato predlagam v imenu odseka za letno poročilo, naj visoka zbornica vzame vse marginalne številke od 25. najdalje do 54. na znanje.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Zadeva, o kateri hočem najprej govoriti, ni sicer o neposredni zvezi z marginalnimi številkami, o katerih se je predlagalo, da se vzamejo na znanje; pač pa zadeva srednje šolstvo in je v nekaki daljni zvezi z marg. št. 26., kjer je govor o ljubljanski realki.

Častiti gospod poslanec Lenarčič je v začetku da našnje seje stavil posebno resolucijo, v kateri se je deželnemu odboru naročilo, naj se obrne do vlade, da naredbenim potom že od prihodnjega šolskega leta vpelje slovenske paralelke na c. kr. veliki realki v Ljubljani, in sicer, da bi v prihodnjem šolskem letu začela s prvim razredom. Meni pa se zdi, gospoda moja, da je z ozirom na realčni zakon, ki smo ga lansko leto imeli tukaj v obravnavi, s tem premalo doseženega. Iz resolucije gospoda poslanca Lenarčiča bi se morebiti dalo posneti, da on želi, da deželni odbor vnovič deželnemu zboru predloži realčni zakon v posvetovanje; vendar pa tega ni izrečno povedal, in zato bi utegnil deželni odbor priti do dvoma, če je gospod poročevalec to sploh želel. Jaz pa mislim, da je stvar, za katero smo se lani tako goriko potegnili in katero je deželni zbor že v prejšnjih zasedanjih vedno zahteval, tako važna, da moramo deželnemu odboru v tem oziru dati popolnoma striktno navodilo.

Naše letno poročilo nam na početku prav lakonično pripoveduje, da realčni zakon, ki je bil lansko leto sklenen, ni dobil Najvišje sankcije. Povedanega pa ni ničesar, zakaj ni dobil Najvišje sankcije. Zato je potrebno, da stopi deželni odbor z vlado v dogovor glede takega realčnega zakona, ki bi se mogel Njegovemu Veličanstvu v Najvišje potrdilo predložiti, in treba bi bilo, da potem deželni odbor, ko se bodo dovršila ta pogajanja, realčni zakon zopet predloži deželnemu zboru v posvetovanje.

Na to meri resolucija, katero si jaz dovoljujem predlagati, da morebiti ne bi stvar pri deželnem odboru prišla v pozabljenje. Sicer moram priznati, da naš deželni odbor jako marljivo deluje in nas kar obsiplje s prilogami, katere nam daje v posvetovanje, vendar pa bi želel, da poleg drugih važnih predlogov še enkrat predloži tudi načrt realčnega zakona.

Moja resolucija torej, ki jo predlagam k marg. št. 26., se glasi:

«Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča predložiti deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju vnovič načrt realčnega zakona.»

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca Hribarja, izvolijo vstati.

(Se podpre. — *Wird unterstützt.*)

Resolucija je zadosti podprta in je torej v razpravi.

Poslanec Hribar:

Da mi ne bo treba pozneje se zopet k besedi oglasiti, zato bom takoj sedaj spregovoril nekoliko besed k marg. št. 33., v kateri se govori o deželnem šolskem nadzorniku in okrajnih šolskih nadzornikih za ljudske šole. Deželni zbor je dne 2. maja l. 1899. že drugič pozval c. kr. vlado, naj bi za uspešnejše nadzorovanje šolstva čim preje imenovala posebnega deželnega šolskega nadzornika za ljudske šole na Kranjskem. Ta sklep se je priobčil c. kr. deželni vladi, ni

pa došlo do sedaj od deželnega predsedstva nikakršnega obvestila. Meni se zdi stvar tako važna, da si dovoljujem, zopet opozarjati na njo. V deželi imamo samo enega deželnega šolskega nadzornika. Ta ima sedaj nadzorovati pet gimnazij in eno realko, tedaj toliko srednješolskih zavodov, da ima polne roke dela, ako hoče posel kot nadzornik vestno izvrševati. Poleg nadziranja teh srednjih šol, ima pa tudi polno pisarniškega opravka, kar mu tudi mnogo časa vzame. Fizično nemogoče je torej, da bi deželni šolski nadzornik, ako hoče vestno izpolnjevati svoje dolžnosti, poleg tega, da nadzoruje srednje šole, mogel svojo pažnjo obračati tudi na nadzorovanje ljudskih šol, in ako sem prav poučen, je tudi resnično — kar pa deželnemu šolskemu nadzorniku ne štejem v zlo — da se z nadzorovanjem ljudskih šol še ni mogel intenzivno pečati.

Da je pa nadzorništvo neizmerno velike važnosti za učne uspehe in vzdrževanje discipline, ni treba posebej naglašati, in bo učna uprava sama prišla do prepričanja, da je za uspešno nadzorstvo zares potrebno, da se nadzorništvo srednjih šol loči od nadzorništva ljudskih šol.

Zatorej bi si jaz dovolil predlagati resolucijo:

«Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, naj se obrne do c. kr. vlade s prošnjo, da uvažuje sklep deželnega zbora z dne 2. maja 1899., tičočega se imenovanja posebnega deželnega šolskega nadzornika za ljudske šole na Kranjskem.»

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca Hribarja, izvolijo vstati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadosti podprta in je torej v razpravi.

Poslanec Hribar:

Končno moram napraviti še par kratkih opazk k marg. št. 47. V tej marginalni številki nam deželni odbor pripoveduje o usodi učnih knjig, ki se sestavljajo v slovenskem poučnem jeziku za nekatere predmete v zgornjih gimnazijskih razredih, in med drugim tudi pravi, da so druge učne knjige za višje gimnazijske razrede večinoma izdelane, razun latinskega slovarja. Deželni odbor nam je v svojem poročilu za leto 1898. pod marg. št. 56. natančno pripovedoval, katere knjige se spisujejo in kateri profesorji so prevzeli nalog, da sestavijo slovenske učne knjige za višje gimnazijske razrede. V seji dne 28. februarja leta 1898. pa je deželni zbor, ker se je prepričal iz prejšnjih letnih poročil deželnega odbora, da utegnejo šolske knjige za slovensko poučevanje na višjih gimnazijskih razredih biti v kratkem gotove, sklenil resolucijo, s katero se je deželnemu odboru naročilo, da se takoj potem, ko si je zagotovil dobavo učnih knjig do gotove dobe, obrne do c. kr. deželnega šolskega sveta z obrazloženo zahtevo, da pri c. kr. učnem ministerstvu izposluje dovoljenje za slovensko predavanje verouka, latinščine, matematike in naravoslovja v petem in šestem razredu

višje gimnazije v Ljubljani, ter gimnazij v Novem mestu in v Kranju.

To je bilo torej striktno naročilo deželnemu odboru. Deželni odbor nam letos sicer pripoveduje, da so, razun latinskega slovarja, vse druge učne knjige gotove; ničesar pa ne omenja, ali se je v zmislu deželnozbornskega naročila z dne 28. februarja 1898 obrnil do deželnega šolskega sveta in do učne uprave, da bi se oni predmeti, za katere so učne knjige že pripravljene, začeli poučevati na višjih gimnazijskih razredih v slovenskem jeziku. Ti predmeti bi bili verouk, matematika in naravoslovje. Res je iz letošnjega poročila posneti, da so za te predmete knjige že spisane. Če je temu tako, mora deželni odbor skrbeti, da se takoj obrne do deželnega šolskega sveta s prošnjo, da že od prihodnjega šolskega leta vpelje poučevanje v slovenskem jeziku iz teh predmetov v c. kr. veliki gimnaziji, respektivno, kakor je izrecno izrečeno v sklepu z dne 28. februarja 1898, iz verouka, matematike in naravoslovja. Seveda je knjige prej treba dati na svetlo, in ker je deželnemu odboru za to potrebni kredit že dovoljen, ne bo nobenega zadržka, da knjige, ko bo zagotovljena aprobacija, takoj na svetlo da in da stvar na vse mogoče načine pospešuje, da ne bomo zopet eno leto izgubili, kar bi se zgodilo, če se ne storijo z vso hitrosjo potrebni koraki.

Zato si dovoljujem staviti nastopni dve resoluciji.

«Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča:

- 1.) da pospeši izdavanje onih slovenskih učnih knjig za višje gimnazije, ki so že dodelane;
- 2.) da se nemudoma obrne do c. kr. deželnega šolskega sveta v zmislu deželnozbornskega sklepa z dne 28. februarja 1898, obseženega v stenografičnem zapisniku na strani 496. pod št. X.»

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo resoluciji gospoda poslanca Hribarja, izvolijo vstati.

(Se podpreta. — Werden unterstützt.)

Resoluciji sta zadosti podprti in sta torej v razpravi. Želi še kdo besede?

Prevzvišeni gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik ekselenca baron Hein:

Kar se tiče prve resolucije gospoda poslanca Hribarja glede drugega deželnega šolskega nadzornika za ljudske šole moram naznaniti, da je deželni šolski, ali bolje rečeno, deželna vlada v proračun za leto 1900. vstavila dotični znesek za drugega šolskega nadzornika, ker je vlada pripoznala, da je potreben drugi šolski nadzornik, da pa državni zbor tega zneska ni dovolil, ali da je ministerstvu izbrisal preliminirani znesek. Ampak za bodoče leto 1901. je deželna vlada zopet vpostavila dotični znesek za sistemiziranje drugega šolskega nadzornika, in jaz mislim, da se bo tudi prihodnje leto ministerstvo oziralo na predlog deželne vlade ali deželnega šolskega sveta, ker sta že naučni

minister grof Bylandt in tudi baron Gautsch meni obljubila, da bo drugi deželni nadzornik nameščen.

Prosim to na znanje vzeti. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Dobro!»)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Ažman:

Resolucije gospoda poslanca Hribarja se mi zdijo popolnoma umestne in zato jih tudi s svojega mesta prav toplo priporočam v sprejetje.

Deželni glavar:

Preidimo torej na glasovanje, in sicer najprej o predlogu gospoda poročevalca, da se marg. št. 26. do 54. vzamejo na znanje.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Sedaj prosim glasovati še o prvi resoluciji gospoda poslanca Hribarja, ki se glasi:

«Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča predložiti deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju vnovič načrt realnega zakona.»

Gospodje, ki se strinjajo s to resolucijo, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Druga resolucija gospoda poslanca Hribarja se glasi:

«Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, naj se obrne do c. kr. vlade s prošnjo, da uvažuje sklep deželnega zbora z dne 2. maja 1899, tičočega se imenovanja posebnega deželnega šolskega nadzornika za ljudske šole na Kranjskem.»

Gospodje, ki se strinjajo s to resolucijo, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Je sprejeta.

Dalje je gospod poslanec Hribar predlagal:

«Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča:

1.) da pospeši izdavanje onih slovenskih učnih knjig za višje gimnazije, ki so že dodelane;

2.) da se nemudoma obrne do c. kr. deželnega šolskega sveta v zmislu deželnozbornskega sklepa z dne 28. februarja 1898, obseženega v stenografičnem zapisniku na strani 496. pod št. X.»

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo prvi točki tega predloga, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeta.

Gospodje, ki se strinjajo z drugo točko ravnokar prečitanega predloga, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Je tudi sprejeta, in s tem je rešena vsa 8. točka dnevnega reda.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Tschiftenberg:

(Prevzame predsedništvo. — Den Vorsitz übernehmend.)

Der nächste Punkt der Tagesordnung ist:

9. Ustna poročila združenih odsekov finančnega in upravnega:

a) o proračunu za leto 1900 kranjske kmetijske šole na Grmu (k prilogi 27.).

9. Mündlicher Bericht des vereinigten Finanz- und Verwaltungsausschusses:

a) über den Vorschlag der krainischen landwirtschaftlichen Schule in Stauden für das Jahr 1900 (zur Beilage 27).

Berichterstatter Ritter v. Tanager:

Der Vorschlag der landwirtschaftlichen Schule in Stauden schließt mit einem Gesamterfordernisse von 33.069 K, einer Gesamtbedeckung von 27.180 K, daher mit einem Abgange, der aus dem Landesfonde zu decken ist, per 5889 K, und der Antrag, den ich seitens des vereinigten Ausschusses zu vertreten habe, geht dahin, daß das eben genannte Erfordernis gegenüber der eben genannten Bedeckung, also mit dem bezeichneten Abgange, bewilligt werde. Ich habe in der Generaldebatte wenig zu bemerken.

Gemäß der Anregungen seitens des Herrn Abgeordneten Lenarčič bezüglich Einführung einer übersichtlichen Buchführung, insbesondere der Theilung des Contos «Wirtschaft» vom Conto «Schule», und der diesbezüglich mehrfach gefaßten Beschlüsse wurde eine neue Buchführung eingeführt, und zwar von einem Beamten der Landesbuchhaltung, der nach Stauden gereist ist und dort eine im Wesen vollkommen zweckmäßige Buchführung eingeführt hat, welche den Beschlüssen des Landtages nachkommt, indem die einzelnen Wirtschaftszweige buchhalterisch gesondert behandelt werden. Wenn im Laufe der Praxis hie und da etwas zu ändern sein wird, so ist dies selbstverständlich bei einer neuen Einrichtung. Jetzt ist die Buchführung übersichtlich und kann von jedem halbwegs intelligenten Menschen verstanden werden. Wenn dieselbe jedoch von gewisser Seite als eine nicht verständliche und un Zweckmäßige bezeichnet wird, so ist dies einfach nicht zu ignorieren und nur als Widerspenstigkeit gegen eine Einführung des Landesauschusses zu betrachten. (Veselost. — Heiterkeit.)

Im Verfolge dieser Zweitheilung, Conto «Schule» und Conto «Wirtschaft», ist auch eine Resolution vom vereinigten Ausschusse beschlossen worden, welche ich später verlesen werde. Ich erwähne sie jedoch hier, da sie im Zusammenhange steht mit der Buchführungsangelegenheit.

Ich bitte sohin die Herren, in die Specialdebatte einzugehen.

Landeshauptmann - Stellvertreter:

Der Herr Referent beantragt das Eingehen in die Specialdebatte.

Wünscht jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, bitte ich die Herren, welche mit dem Eingehen in die Specialdebatte einverstanden sind, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Das Eingehen in die Specialdebatte ist angenommen.

Berichterstatter Ritter v. Tanager:

Das Capitel I «Schule» betrifft die Gehalte, welche dieselben sind, wie sie durch die im Vorjahre beschlossene Gehaltsregulierung durchgeführt wurden. Ich beantrage sohin Capitel I mit 8640 K zu genehmigen.

(Obvelja. — Angenommen.)

Capitel II enthält die Remunerationen der Aushilfslehrer. Bei diesem Capitel wurde seitens des Abgeordneten Subic im Finanzausschusse eine Resolution beantragt, welche auch angenommen wurde und dahin geht, daß außer dem bestehenden Nebenunterrichte in Religion, Thierheilkunde, Forstwirtschaft und Gesang auch Hygiene eingeführt werden möge, und er wünscht, es möge der Landesausschuss beauftragt werden, diese Sache in nähere Erwägung zu ziehen und in dieser Richtung später Anträge zu stellen.

Der vereinigte Ausschuss hat sich mit dieser Resolution einverstanden erklärt. Ich möchte jedoch bei dieser Gelegenheit dem Landesausschusse empfehlen, nicht gar zu weit mit der Erweiterung der Gegenstände der Schule in Stauden vorzugehen, weil dieselbe nach ihren Statuten eine niedere Ackerbauschule ist, aber dadurch, daß eine Menge dazu gekommen ist, nicht mehr eine niedere Schule, sondern schon eine Art Mittelglied zwischen niederer und mittlerer Ackerbauschule geworden ist. Natürlicherweise, wenn eine Anregung kommt, es wäre gut, wenn die Schüler in Stauden dies und jenes auch wissen und können würden, kann man darauf nicht sagen, es ist schlecht. Bald kommt aber dann eine zweite und dritte solche Anregung. Selbstverständlich ist es immer gut, je mehr einer versteht. Aber durch diese fortwährenden Zuschüsse an Lehrgegenständen sind bereits so viele Gegenstände in das Programm aufgenommen worden, daß die Schule den Charakter der niederen Ackerbauschule eingebüßt hat. Da jedoch die Resolution vom Ausschusse angenommen worden ist, so ist es meine Pflicht, dieselbe dem Hause zu empfehlen. Was Capitel II selbst betrifft, so beantrage ich, dafür 744 K einzusetzen.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Tuchtenberg:

Zu diesem Gegenstande hat sich der Herr Abgeordnete Graf Barbo zum Worte gemeldet. Ich ertheile ihm daselbe.

Abgeordneter Graf Barbo:

Bei Capitel II, Titel 5, war bis zum vergangenen Jahre immer ein Betrag von 50 fl. eingefest für den dritten Lehrer, und zwar für den außerordentlichen Unterricht und die Besorgung des Bienenhauses. Im vergangenen Jahre ist dieser Betrag über meinen Antrag vom hohen Hause gestrichen worden, und zwar infolge der Ausführungen des Referenten, welcher die Zustände, die bei der Bienenzucht in Stauden herrschten, einer vernichtenden Kritik unterzogen hat.

Es war für den Lehrer die Streichung dieser Remuneration kein materieller Nachtheil, nachdem unmittelbar darauf die Beamtengehalte reguliert wurden und er ohnedies diese Remuneration verloren hätte, da ihm der Gehalt erhöht wurde. Aber es war diese Streichung für ihn ein moralischer Schlag, welcher auch beabsichtigt war. Es sollte ihm ein scharfer Tadel ausgesprochen werden für die schlechte Gebarung an dem Bienenhause in Stauden.

Ich habe infolge dieses meines Antrages zwei Briefe erhalten von dem Personale der Anstalt in Stauden, und zwar ein Schreiben vom Director, das andere von dem betroffenen Lehrer. Der Director der Anstalt hat seiner Freude Ausdruck gegeben und mir mit warmen Worten gedankt, daß ich diese Bienenunzucht, wie er sich ausdrückte, an seiner Fachschule gebührend und fachmännisch kritisiert habe. (Veselost. — Heiterkeit.) Das zweite Schreiben, welches von dem betroffenen Lehrer herrührt, enthielt einen Rechtfertigungsversuch, und er theilte mir mit, ich hätte, wenn ich die Verhältnisse genau gekannt hätte, vielleicht diesen Antrag nicht gestellt, da ihm Unrecht geschehen sei.

Ich habe ihm darauf versprochen, mich näher zu informieren und zu diesem Zwecke einmal im Laufe des Jahres nach Stauden zu kommen.

Das habe ich auch ausgeführt und habe mir Aufklärungen seitens des Directors erbeten. Ich habe nur wenig Erfreuliches erfahren. Es herrscht ein ganz eigenenthümlicher Ton zwischen dem Director und den einzelnen Beamten der Anstalt. Der Lehrer hat mir versichert, — und dies wurde mir auch von Seite des Directors zugegeben — daß er aus eigenen Mitteln die zugrunde gegangenen Bienenstöcke ersetzen wollte, daß ihm dies aber von Seite des Directors einfach verboten wurde. Der Director wollte eben den Anlaß benützen, um dem Landesausschusse wie dem Landtage zur Kenntnis zu bringen, daß die Bienenzucht, welche vom Lehrer beaufsichtigt wird, schlecht ist. Deshalb hat er dem Lehrer verboten, aus eigenen Mitteln die Bienenstöcke zu ersetzen.

Ich finde, dies ist ein kleinliches Vorgehen von Seite der Directors. Der Lehrer hat eingestanden, daß er von der Bienenzucht nichts verstanden hat, er ist aber dazu beordert worden. Was er kann, hat er vom Director, der ein ausgezeichnete Züchter sein soll, gelernt. Es wäre jedenfalls am Platze gewesen, daß der Director den Lehrer beaufsichtigt und unterwiesen hätte. Statt dessen

hat er sich gefreut — diesen Eindruck habe ich gewonnen — daß der Lehrer nicht fähig dazu sei, weil er zu kurz-sichtig ist. Die Schüler haben die Bienenstöcke zu einer Zeit, da die Bienen im besten Tragen waren, vermacht. Dies hat der Director bemerkt, aber er hat den Lehrer darauf nicht aufmerksam gemacht, sondern sich gefreut, daß ihm die Schüler diesen Schabernack angestellt haben.

Ist dies ein Vorgehen, wie es sich von dem Director einer Anstalt gebürt? (Klici: — Aufe: «Nein!»)

Wenn er nicht zufrieden ist, hat er die Anzeige an den Landesausschuß zu machen, aber nicht mit so kleinen Mitteln vorzugehen.

Ich finde, daß dieser Lehrer zu scharf getadelt wurde, da er sein Bestes gethan hat; er hat nach bestem Wissen die Bienen betraut und wollte, als sie zugrunde giengen, aus eigenem Gelde den Schaden ersetzen. Man kann ihm also keinen Vorwurf machen. Dies wollte ich zur Kenntnis des hohen Hauses bringen.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Tiedtberg:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort zu ergreifen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Da dies nicht der Fall ist, so hat der Herr Bericht-erstatter das Wort.

Berichterstatter Ritter v. Tanager:

Ich habe nichts weiter zu bemerken, sondern beantrage die Annahme des Capitels II mit 744 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Tiedtberg:

Ich bitte, jetzt die Resolution zu Capitel II zu verlesen.

Berichterstatter Ritter v. Tanager:

Der Vorsitzende wünscht, daß jetzt die Resolution Subic zur Abstimmung gelange. Dieselbe lautet (bere — liest):

«Deželnemu odboru se naroča, da pretresuje vpra-sanje, bi li ne kazalo vpeljati z letom 1901/1902 na soli na Grmu tudi pouk v higijeni.»

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Tiedtberg:

Ich bitte jene Herren, welche mit dieser Resolution einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Dieselbe ist angenommen.

Berichterstatter Ritter v. Tanager:

Ich komme nun zu Capitel III «Stipendien» und beantrage die Einstellung des Betrages per 2400 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Capitel IV «Schulausflüge» ist mit 260 K prälimi-niert. Es ist dies eine Ziffer, die sich alljährlich wiederholt.
(Obvelja. — Angenommen.)

Bei Capitel V «Lehrmittel» wurde im vereinigten Ausschusse unter Titel 1 die veranschlagte Summe von 200 auf 100 K reduciert. Ich beantrage sogleich, Capitel V mit 767 K einzustellen.

(Obvelja. — Angenommen.)

Capitel VI ist nach dem Vorschlage des Landes-ausschusses beantragt mit 450 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Capitel VII ist präliminiert mit 642 K.

Ich beantrage die Annahme.

(Obvelja. — Angenommen.)

Capitel VIII 1280 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Conto «Wirtschaft». Capitel I «Löhnungen und Meluta» ist unverändert und beträgt 3300 K

(Obvelja. — Angenommen.)

Was nun Capitel II betrifft, so ist durch eine irr-thümliche Einrechnung aus dem vorigen Jahre (in die veranschlagte Summe von 1899 scheint bei Berechnung der für 1900 einzustellenden Post maßgebend gewesen sein) der Betrag von 428 K für Zucker zur Erzeugung von petiofiertem Wein in die Ausgaben für die Dienerschaft und die Arbeiter hineingekommen; aber andererseits erscheint die Ausgabe derselben Kategorie wieder im nächsten Capitel. Um diesen Irrthum theilweise abzurunden, wurde die Summe per 2200 K für Capitel II auf 2000 K vom vereinigten Ausschusse reduciert.

(Obvelja. — Angenommen.)

Bei Capitel III, Titel 1, «Weinbau» ist auf Antrag des Abgeordneten Grafen Barbo im Finanzausschusse bei Punkt «Versicherung der Weintrauben» (gegen Hagel) eine principielle Änderung vorgenommen worden. Hiefür wurden nämlich vom Landesausschusse 540 K präliminiert. Graf Barbo beantragte nun, nichts zu versichern, sondern jährlich 540 K verzinslich anzulegen und in das Vermögen der «Wirtschaft» einzustellen. Wenn einmal ein Schaden durch Hagel eintritt, ist der eventuelle Ersatz aus dem aufgelaufenen Capitale zu leisten. Der vereinigte Ausschuß hat sich dieser Anregung angeschlossen. Dadurch ändert sich aber nichts an der eingestellten Summe, somit erscheint nach wie vor Capitel III, Titel 1, mit 4942 K eingestellt. Ich beantrage die Annahme dieser Summe sowie des Antrages des Grafen Barbo, die Hagelversicherung be-treffend.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Tiedtberg:

Wünscht jemand zu den Anträgen des Referenten das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, betrachte ich die Anträge des Herrn Referenten für angenommen.

Berichterstatter Ritter v. Langer:

Titel 2 «Viehzucht» 1340 K. Ich beantrage die Annahme.

(Obvelja. — Angenommen.)

Titel 3 «Ackerbau» 2930 K

(Obvelja. — Angenommen.)

Titel 4 «Obstbau» 378 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Titel 5 «Gartenbau» 900 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Titel 6 «Forstkultur» 600 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Capitel IV «Allgemeine Einrichtung» 500 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Capitel V 256 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Capitel VI «Regieausgaben».

Hier tritt eine Änderung ein, indem im Titel 3 nicht 300, sondern bloß 200 K bewilligt werden sollen, so daß die Gesamtsumme dieses Capitels statt mit 940 K bloß mit 840 K beantragt wird.

(Obvelja. — Angenommen.)

Wir kommen nun zur Bedeckung.

Die Bedeckung der Schule und Wirtschaft ist, wie bekannt, getrennt.

Capitel I der Bedeckung für die Schule weist die gewöhnlichen Einnahmen, und zwar die Staatssubvention und den Beitrag des Landesculturfondes auf. Ich beantrage die Einstellung von 9600 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Capitel II «Schulgelder» 600 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Capitel III «Verschiedene Einnahmen» 40 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Es erscheint somit die Gesamtbedeckung der Schule mit 10.240 K angenommen.

Bei Bedeckung der Wirtschaft erscheint nach dem Beschlusse des vereinigten Ausschusses Capitel I präliminiert, und zwar:

bei Titel 1 «Weinbau» mit 8000 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Bei Titel 2 «Viehzucht» mit 4400 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Bei Titel 3 «Ackerbau» mit 2000 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Bei Titel 4 «Obstbau» mit 1200 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Bei Titel 5 «Gartenbau» mit 900 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Bei Titel 6 «Forstkultur» mit 400 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Somit ist die Gesamtsumme von 16.000 K für Capitel I angenommen. Hierzu kommt noch Capitel II «Verschiedene Einnahmen» mit 40 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Die Gesamtbedeckung der Wirtschaft ist somit mit 16.940 K angenommen und die Gesamtbedeckung der Schule und Wirtschaft mit 27.180 K.

Gestützt auf die im Vorstehenden detaillierten Posten gelange ich nunmehr zum Schlusssantrage des vereinigten Ausschusses, welcher lautet:

(bere — liest)

«Der Voranschlag der krainischen landwirtschaftlichen Schule in Stauden für das Jahr 1900 mit einem Gesammtverfordernisse der Schule und Wirtschaft von 33.069 K und einer Gesamtbedeckung von 27.180 K, somit einem aus dem Landesfonde zu deckenden Abgange von 5889 K, wird genehmigt.»

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Wünscht jemand zu diesem Antrage das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich jene Herren, welche mit dem Antrage des Referenten einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Berichterstatter Ritter v. Langer:

Nun komme ich zur Resolution, die ich eingangs der Generaldebatte angedeutet habe, das ist die Resolution des Abgeordneten Lenarčič, welche folgendermaßen lautet:

(bere — liest)

Resolution.

«Der Landesauschuss wird beauftragt, ebenso wie betreffs des Rechnungsabschlusses auch beim Voranschlage der landwirtschaftlichen Schule in Stauden den Conto «Schule» rechnungsmäßig vollkommen gesondert von dem Conto «Wirtschaft» nicht nur zu führen, sondern auch in gesonderten Heften vorzulegen»

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Wünscht jemand zu dieser Resolution das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, bitte ich diejenigen Herren, welche damit einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Diese Resolution ist angenommen und hiemit dieser Punkt der Tagesordnung erledigt.

Deželni glavar:

(Prevzame predsedništvo. — Den Vorsitz übernehmend.)

Z ozirom na pozno uro moramo sejo končati.

Prihodnja seja bo v četrtek, dne 26. t. m., ob 9. uri dopoldne. Na dnevni red pridejo vse točke, ki so danes ostale nerešene, poleg tega pa še sledeče točke: (Glej

dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Finančni odsek ima sejo jutri ob 10. uri dopoldne in upravni odsek v četrtek, dne 26. t. m., ob $\frac{3}{4}$ 9. uri dopoldne pred javno sejo.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 2. uri 45 minut popoldne. — Schluss der Sitzung um 2 Uhr 45 Minuten Nachmittag.

